Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союзан Коммунистически парти Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхенчу Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 96 (4423). ШОАТТА, 19 август, 1967 шу. Мах 2 кап.

Тахан номер тIа:

ЮБИЛЕЙНА—КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТАШ

ХИМИКИЙ ДИКА ГIУЛАКХ—МАССАНАХЬА ХЬАЛЛОАЦАШ ЛАТТ

ПРОИЗВОДСТВО ДЕГIАЙОАЛАЯРА ДОЛА КЕРДА НАЬКЪАШ ЛЕХ

ЭКОНОМИКА ЛАКХЪЯРА НАЬКЪАШ

Октябра сийна

ШУРА ТIАЕТТАЛУ

УКХ юбилейни шера къаьстта хьинар айдеина къахьегаш ба Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза хьайбаш леладераш. Нагахьа санна совхоза коллектив бархI бетта планах 6057 центнер дIаяла езаш хиннале из план тIехкхоачаш а еш укх бетта 13-ча дента 6835,7 центнер шура дIаеннай паччахьалкхенна. Доахан дика кхабар бахьан долаш из толам баьккхаб хьайбаш леладераша. Доаман даьгIенашка доажаду, кхоачам хилхал дийладаш аьнна мотача хана моша доакъар дехи, хаиахьа хий меладу хьайбашта.

Доккха беркат даьлар доярлаша, скотникаша шоайла йоарженаьча социалистически яхьах. Котбаьнираша ахчан совгIаташ, карара кара тела цIе вымпелаш тел. Доаркаша хIара денна бахча балха итогаш а еш дIаязъю хьокхама доска тIа, гургдоаччa хьалтеха доакх дикагIбарий портреташ.

Укхаза хьалхара моттиг яькхар шоллагIча отделене мол. Мусаева кулгалдеча шурий-товарни ферма коллективо. ДIабахача бархI бетта 2464 центнер шура дIаяла хош леннадар цо. ХIьата, 2636 центнер дIа а енна из декхар хIаьнчул ахо ди хьалха тIехкхоачашдир фермерча хьайбаш леладераша. ХIара Iаттагара яккха лаьрхIадар 1.276 килограмм шура. Яьккхар 1.254 килограмм я. Цул совгIа, хьаккха Iеса дIа ца къастийташ хьалкхелаьд укхаза.

Уж хоккхий толамаш доахача хьинаре къахьийгар доаркаша Хамидова Тамаре, Мусаева Марусе, Бакаева Аштас Туркаева Мархас, Расуева Асмас, кхы дукхачар я. Ферма болхлой юкъара лаьрхIача хIара Iаттагара 1.800 килограмм яккха езаш хиннабале хIанзале а 1.400 килограмм шура яьккхай. ХIьата Хамидова Тамарас цхьа бутт хьалха кхоачашдаьд бIарчча шера лаьрхIа ше тIаийца декхараш.

— Миштa вIаштIехьадаьнний из толам баккха? — хаьттар оаха совхоза керттерча агрономага мол. Даутовга.

— Керттердар ферма коллективо цхьа барт болаш хьинаре къахьегар да. Дика гIулакх ду хьайбашта. Са тессача дене боаххьаллалца эрий тIаяьнначa баьцций даьгIенашка, баьцпара конвейерашка доажаду, хаиахьа хий меладу, детт, хIаьта меца ла аьнна хетача хана доакъар дехк доаханна.

Цул мIезигагIа доархIам болаш ду шура юхе ца хьташ дIоикъаьлоакхар а. Цу гIулакхьа къаьстта уйла тIайоххийташ ба фермера бераига доаркаш. Вайна хоьш ма хий доахангара тIеххьара IоIоккха шура чIоагIа хьаьна йолга. Цудухьа геттара дика я ферма коллективо дIачутелача шурий хьоанал. Базисни 3,7 мара хила ца езача 4—4,2 процентага дIахкоач из. Из бахьан долаш дIачулуча хана дукхагIа дIаяхьарца киташ центнераш алсамаьалнай шура, аьлар зоотехника.

Культурно салаIа йиш я миттa дика къахьегача коллектива. Хоза кийчъай фермера ЦIе уголок. Балхара мукъа болча хана шахматех, шашках, доменох ловза йиш я.

Дика лелабу ферме агитационно-массови балх а. Кест-каста лекцеш ешаш, беседаш еш хул парте райкома болхлой, совхоза, отделене кулгалхой. Ферме хIаран цкъаьза газеташ тIара кердадараш, балха гIулакхаш дувцаш хул бригадир Мусаев, отделене бухгалтер Власова Евгения.

ХIанз чIоагIа уйла тIаяхийта КПСС ЦК Теэисаш Iамаеш ба ферма болхлой.

М. БОТОВ.

Грозненски «Электроприбор» яхача заводо араеца электрически приборaш, машинаш, шарикови ручкаш вай мехка дукхача промышленни предприятешка, городашка дIакхухь. Промышленни предприятей, къахьегамхой хьашташ дизза кхоачашдара шерра социалистически яхье аьнна къахьегаш я планированен экономически стимулированен кердача системах болх беш йола цехаш, участкаш, сменаш. Царна юкъе хьалха латтачарех ца! я шоллагIча цеха коллектив. ВорхI бетта план тIехкхоачашйир цо. Укх бетта кхы а дикагIа къахьег цеха болхлоша. Хьалхарча ах бетта план 104.1 процент кхоачашъяьй цар. Планал совгIа арахийцай 10,7 эзар сома мехьа продукци.

Миттa дика къахьегаш я Прокопов Петр Федоровича кулгалдеча № 4 йолча цеха коллектив а. Дукха хIама ца эшаш хIаналехье кхоачашъяьй цо ерригa продукци арахецара бархI бетта план. Планал совгIа араехна ворхI эзараш сомий мехьа продукци.

ХIара сменех кормаш тIехкхоачеш я еш, хьинаре къахьегаш ба кига Соснин Владимир, Русова Надежда, Рыбаков Владимир, кхы дукха берaш.

СУРТА ТIА: болх беш боахк В. Соснин обмотчица Н. Русова.

И. Плиева сурт.

Дукха нах хул «Йидпошив» фабрика №1 йолча модай ателье баркъаш тегаш. Шоай болх дукха безаш, хIара саг раьза хургволаш къахьег цар. Цудухьа хадIанай тIехкхоачашъю ателье коллективо план. Миттa, ворхI бетта задани 107 процент кхоачашъяьй, тIехкхоачашъяьй август бетта декада план а.

Ателье массайола бригадаш шоайла яхье яьннай. ХIаране а миттa ерригача цехо а тIаийназ юбилейни декхараш. № 8 йолча модай ателье коллективаца яхье баьнна6 Октябра сийленца вакъабахара. Дика къахьегаш, коммунистически къахьегама сийлен цIе яккхара къовсам лоаттабеш я Ю. Мхитарян закройщик волча (бригадир Дахкильгова Тамара) бригаза коллектив.

И. Плиева хьаккхача сурта тIа я кхалнаьха кочамаш тегача бригада закройщик Дидигова Лида. Цунна раьзa ба заказчикаш, бригада а хьагIоарна юкъе лоархIаш я. Болх бу Iаьха духха ха еце а дакха говзал йола специалист хиннай цох. Общественни вахаре а ткъа деан Лидас: из я городской Совета депутат.

И. Плиева сурт.

СИЙЛЕН ЦIИ ЯККХАРА

ДУККХАЧА хана деш «Грознефтехимзаводы» яхача объединене чуйоагIача заводашта юкъе хьалха латташ. Ерригсоюзни социалистически яхье массеха шера хьалхарен шоллагIен моттиг лоллеш хьайоагIа Грозненски нефтемаслозавода коллектив.

Укх юбилейни шера кхы а дикагIа къахьегаш ба завода болхлой. Октябра 50 шу дуза сийлен цIи яккхарах, памятни байракхаш яхара ях лаьнай, хьадда йола мероприятеш белгалъяьхай, ер шу доладуча хана тIаийначa социалистически декхараша вIаьхха а дьилла а хьежа, керда дукхагIаш тIаийнад цар. Уж декхараш кхоачашдора ерригa торонаш оарцагIъяьхай завода болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча яьна. Установкашта, сменашта, цехашта юкъе шерра социалистически яхь йоарженай, цу яхье дахача толамий хит-ханнахьа итогаш ю. МоллагIча установке хьайхара моттиг яьккхача сменана кара кара тела ЦIе вымпел ду, хIаьта заводе хьалхара моттиг яьккхача установкана карара кара тала цIе байракх. ВIаьхка дахь бетта хьалхера моттиг яьнача сменана е байгалама ахча премий хьожаю.

Миттa болх беча завода коллективо кхы бутт дIабетийтабеш бетта план тIехкхоачаш ца ен. Завода установкашта юкъе укх шера хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа Горьковой Дмитрий Абрамович керте латта КПСС XXIII-ча съезда цIи долоеча № 40 йолча установка коллектив. Памятни байракхаш яхара цига итато хьалха кхоачашдина дIайоалаьвереш я е ю. Доахача къахьегама тоамашта къаьсттa дьахадих дерхIар цо толамаш хьоачакидерсихьер. ВорхI бетта мехкаьтта дифлюми еиэвенейо план 8-ча августе кхоачашъяьй, хаьтaт лоархIача совгIа хIаьлаьелхьа арахийца продукци эзараш тоннаш я. Октябра цIейна къахьегама совгIат кийчдара, памятни байракхий ехара къовсам лоаттабеча установка технологаша шит бетта ялкх ше бетта кхоачашдире ворхI.

Шо-мехьа махкаш ду уж доахаргага толамаш, — аьлар установка начальника Горьковой Дмитрий Абрамович. Цун тептелер хьа къахьегам кийса вIашпIеш ахбаккхар. Толамий лард а хьахиз хьалдаттаьй социалистически яхь. Къахьегама оасарла, лаккхара чIоагIа повкъостал ду дикагIйола опыт дIайоагкача новаторашa. Царех ва вовккагIйола оператор Низовский. Дукха ва йоашаш вIачуиунифильтрашта ооннерха еча по балха юкъейихьача. предложене бIаьна сомаш пайда баьб. Цул совгIа дIаухьача хиндара цIенаш мехьдалтта продукци хьакъоестамен, Iа. электроэнерги кхоара а дуккха маьрера предложенеш балха юкъейихьай. Цига дика къахьийгад ва. Косяшпова, Мусаяица, Петрова, кхычар.

Укх тIехьарча хана къаьстта чIоагIа къовсам лоаттабу оаха къахьегама дисциплина толхабраша, кхаь дуаш установка технологаша.

ЧIоагIа теккаи тIабахийта лелабу цига технологий говзал лакхъяра болх а. Январь бетта денз май беттага кхачалца квалификаци лакхъяра занятеш хилар установке. Занятеш чакхъаьнначa тIехьагIа 17 болхлочоа лахтара балха разрядаш елар. Миттa дукха технологаш ба цига институтнашка, техникумашка деша баьIаш.

Миттa дика къа а хьегаш, завода установкашта юкъе шоллагIа моттиг лелаеш я Кавлан Ольга Диктоновна керте латтача № 19 йолча установка коллектив. Памятни байракхаш яхара къовсам лоаттабеча цу установка технологаша а доаха къахьегама толамаш дог гIоздахаш да. ВорхI бетта план 10-ча августе кхоачашъяьй цар. ХIокхаеттa планал совгIа дукха эзараш тоннаш продукци арахийцай. ДIабахача ворхI бетта пачхалъалкхена кхозь Iа. промышленни хий миттaш эзараш тоннаш электроэнерги эзараш киловатт-сахьати да. Укх бетта а лекхалий тан ух хьоьхачаьц. Хьалхарча 13 дийнахьа цхьоь Iа 200 тонн, хий 9 эзар тонн, электроэнерги 6000 киловатт-сахьат да. ЛоархIаш продукци хьакъоестара план а 2 процент тIехкхоачашъеш хьайоагIа коллектив.

Миттa лекха мехкаш доза вIашаIекхьарчазах коллективо цаI массанена тIахье часданн кхьарлена тIехьа кхача ешаршах къахьегаш, дукха мехкахьераш производстваь мехьхахьярах. планал совгIа ремонт да еш установкага болх байтерах. миттa кхы дI ХIара бетта 2—6 ден ремонт е созне ехан йола установка ремонт ца шо болт беш йола 5 бутт совгIа ха я. Из бахьан долаш планал совгIа арахийна продукци массеха эзар тонн я. Укх шера балха юкъейийхай 12 рационализаторски предложене, цар а эзараш сомаш пайда баьб пачхалъалкхена.

Установке болх беча берригача технологех 80 процент гаьта бараш коммунистически къахьегама ударникх цхьа сийлен цIи лелаеш ба. Царех ба технологаш Попова, Тюрин, Лянкий, Чевкин, Лоаннова Сухова, Колесников, Федотова кхы дукха барaш. Октябра цIейна совгIат кийчдаш къаьстта дика къахьег цар укх шера.

Б. КОСТОЕВ.

ЦХЬА ФИЙГ БОАБЕРГБАЦ

Iалаано кхоача, ... дукха дог гIоаланкхaц тха укх шера. Нагахьа мара агIаш йоачаш ца хулаш ха. къаьстта тхо кхоташ чуйа дахадечаь. ХIаьта а кхоттам во хиннабар ... хьатт доаде йиш яц: хана къахьийта хьаг ...

Цудухьа ... техка комбайн кхай тIа ... шетаргдоаз сахьат ца теллийта гIерт тхо.

Сай сезонни шерна да кхоачамъяь дукха ха я. ХIаьта а лекхар кхоачашдаьнга дарахIац ца цох, кхы а хьинарегIа къахьега хог доагIа. Са хьинар айлер, дог гIоаздоахар денгара денга гаргагIерта Советски Iаьдала 50 шу дуза цIей да. Соцар са вежий вoI Къуреш а ва из миттa хеташ.

Из 8-ча класса вешa вагIа. Каникулаш йолча хана хьалха санна со волча вера из комбайна тIа болх байта сага аьнна. ХIанз вIалла са повкъостал а ва вашаш ше комбайн лелае в чоалхане йоала ремонт е хоьи а да из. Из миттa техника йоашаш хилорах делхьинна гIаша хучa хана а санаг тха комбайн, хьалхе еллоI, шолаагIнар болх беш хул.

Дийнахьа 10—12 гектар хьекх оаха комбайне. 400 центнерга кхачалца хIа оард. Тха совхозе ерига лакхехьара хьокхаи ба из.

Миштa вIаштIехьдоал тха оахаха миттa халонаш йохлаше а дика хьокхамаш дала? Цхьабоча комбайнерашa гектараш дукхагIа хилийта гIерташ сиха лелаю комбайнаш. Из харвальа да. Кlа лекъа йолча хана, юкъе вIалла воархI йоацача а де мегаргдац из.

Аз вIалла сов ... тIабахийташ сай комбайна, цун моторо деча тахах хов соьо из хаьгIалейта сахьта. Ялташ чуэца доладечaчахь цхьа еха сецаяц из.

Аз деш лелаш укх шера цхьа фийг ца боабеш 400 гектар ахьт чуэца аьнна. Аз из кхоачаш а дергда Октябра юбилея сийна.

Х. ДЖЕНТОВ.

Назрановски района «Заветы Ильича» совхоза комбайнер.

МОНРЕАЛЕРЧА ДЕРРИГДУНЕН ВЫСТАВКЕ—СССР-а КЪАМАН ЦIЕЙ

МОНРЕАЛЬ, 16 август. ТАСС-а спец. корр В. Михайловен С. Фрадкинен хьехайт:

Сехьан Дерригдунен выставке «ЭКСПО—67» СССР-а къаман ди дIадихьар.

«ЭКСПО—67» горозанера Къаман майда. Цунна гонахьа амфитеатр дола трибунаш тIаяк аьнна хьалйиза я. Майдан асфальт йиллачa къадрата тIа бола тайп-тайпара къаний костюмаш юкха нах. Советски Союза викалий нутIараш тIа теркаш я ерригача советски 15 республика байракхаш. Керттерча трибуна къахкашка вот сийлен карау — канадски тIема хизий военни моряккаш.

Центральни трибуна тIа хьенна Советски Союза делегацена керте лахта СССР-а Министрий Совета Председателя хьалхара заместитель Д. С. Полянский гулбенначa наха тIехрах техарна сий деш тIаеп.

Пул тIехьагIа СССР-а Пачхьалкхен гимн а лекхаш, йоккхий топаш теха салют а хулаш флагштоке увагIйоаь СССР-а Пачхьалкхен байракх.

Цига баьхача наха хьалхашка къамаьл ду Пьер Дюпюис. ХIанз вай планета тIа, йоах из, хиннача а хулаш йолча а салалтарча хулаамашта юкъе керттера лоархIаш ба Советски Союз. Цудухьа кхетаде за «ЭКСПО-67»-ча советски павильонага хьажа чIоагIа наьха безам хилар. ХIанзалца цунга хьажа выставке баьхка миллионаш бола нах. кулна тIайолча вIаьха очерехаш — цу, СССР-а павильона бе мабоагIIара мах бара дола дикагIйоа тешал да.

Дюпюис дIахо белгалдаьккхар Дерригдунен выставке СССР-а шерачa масштабех юкъа даьла хилар. СССР-а викалий пагIоагIъяьра гIулакхаш хаъа лацар выставка вIашагIтехкарашта доаул хилар. Тахан вайга доахка сий дола гIулакх къахьег, аьлар генеральни комиссара, Советски Союза делегаци — сийлахь-боккхача мехкен сийлаьлоакхача халкъен викалаш тIаьра. Вай дег чура ах вайх хьоашашна: «Марша доагIалла уж».

ТIаяккха микрофона хьатIоэтт Д. С. Полянский.

Советски Союз «ЭКСПО-67» хьахьокхаш ва. аьлар Д. С. Полянске, дукхах Дерригдунен выставкаш ... халкъашта юкъе вIашаш латтача гIулакхий дика традици хилара. Укхаза хьекъе лоашаш хиларна тха белам хиннабар укх шера конфедераци 100 шу лоааr белгалдаьккхача тхоай къаьлбасадерча доллахой болча карламашта тхоай бола безами хинача дагара уйлаш дIаловолайта.

Тха мехкара къахьегамхой тешаш ба, аьлар дIахо Советски Союза делегацена керте латтачо, советско-канадски гIулакхаш дIахо а зегIадоалазари тоадарн вай пачхьалкхенний халкъашта хьашт долаш а дерригача дунен тIарча машара гIулакх беркат даргдолаш а хиларах.

Тхона дика хет, аьлар Д. С. Полянске, тха павильонагa хьежаш, бIаьш эзараш болча канадски наьха совтски наьха вахар лакхадIгIаь довзаргхилар. экономика, культура. Iилма, техника тайп-тайпарча доакъошка Советски Союза халкъашта карагIIаьннараш юххера бIаргагургхилар.

Ер шу тхона къаьстта доза, кеза шу да: ноябрь бетта оаха лезерга Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу хизар. Советски пачхьалкхе хьалхина да. аьнна белгалдаьккхар Советски Союза делегацена керте латтачо. ТIехьабигa хиннача прогрессага боалаш тха мехко бекха а чоалхане я ниъ бааб. Къаьнача Россе теттара дIаяита моттиг доалар дунен экономикана юкъе. ХIанз Советски Союзо арахец дунен промышленни продукцех 20 процент гаргга. Тхона дукха еза выставка «Саги кул дунен» яха девиз, хIана аьлча тха мехка дIахайкаь а практике кхоачашъеш а я «Дерригa а сага духьа, дерригa а сага долча беркатa» яха принцип.

Машари хетадолхен, аьнна белгалдаьккхар Д. С. Полянске, ер дерригача халкъашта, хIана аьлча машаро социальни прогресси вIаши къаьстaте йиш йолаш яц. Тайп-тайпара социальни системаш йола мехкаш машаре вахар — из абстрактни идея яц, объективни хилазна дарздоахьа хIама да. Цудухьа, аьлар Советски Союза делегацена керте латтачо, тхо хьаьза духьал ду империалистически агрессеша, оаха къовсам лоаттабу дунен халкъашта юкъе, хула лошаш машарен нийсхоацен къоастадара тIехьа.

ЦIе ераьяль ддь чакхъелаш Д. С. Полянске дег чура баркал аьлар г. Монреале бахача наха, Квебек яхача провинце Iаьдала, Канада халкъаш правительствана советски наха дика тьовшаа абрат, царна безаме хиларах.

Д. С. Полянске хьаьха къоналагара чIоагIа ла а тайгIаю. тIоошш зетташ дукхаза шикагIа а даьлар.

Торжественни церемони чакхъчуя тIехьагIа Къамий майдане советски делегаце членаши канадски хьалпийн советски павильоне бахар, цул экспозицега а хьежар.

СССР-а къаман ди хилаш дувзазенна Дерригдунен выставка генеральни комиссара Пьер Дюпюис Советски Союза делегацена сийлен шу кхтадир.

Цу дийнахьа Д. С. Полянский керте латта советски делегаци Канада павильонаге Онтарио, Квебек яхача канадски провинцией павильоношкаш хьажа яха ялар. СССР-а павильоне Д. С. Полянскийн советски делегаце членаш доакха сий деш тIаийлар «ЭКСПО-67» йолча СССР-а генеральни комиссара Б. А. Борисова.

ЦIей чакхальяр СССР-а павильона кинотеатре доакха концерт а хулаш. Цу концерте юкъе лаьтта лоашаш хилар СССР-а Доккхача театра. Киевски опера, Литовски опера, Г. Г. Верьовка цIерагIа йолча Пачхьалкхен заслуженни халкъа йора артисташ, хIанз Канаде гастролеш еш бола Армене, Таджикистана, Узбекистана, Грузе искусстви мастераш.

СОВГIАТ ДIАДЕННАД

ЯРОСЛАВЛЬ 17 август. (ТАСС корр.). Указан областа дIаялар 1967 шера хьалхарча ах шера хьайбаш боахаре зегIанхуналача хьаьха толамаш бахьан долаш Ярославски областа хьенаь РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе байракх.

Карара кара тела ЦIе байракх ше дIалун. РСФСР юрта боахама министра Л. Я. Флорентьева ярославлаш лег тIаоа ааькъаяд байпар, керда толамаш дахар дени ловпа баьккхаб наьна.

Дукхача хьайбаш леладерашта Сийлен грамоташ еннай.

ПИСАТЕЛА К. Г. ПАУСТОВСКЕНА ЛЕНИНА ОРДЕН ДIАЯЛАР

Советски литература зегIанкхуэара тамъе зика хIаэаш карагIIуалахарах писатела К. Г. Паустовскена Ленина орден еннай. Советски читателаша чIоагIа чогавеш а царна дукхавелаш а ва дукхача повестий, новеллий, очеркий автор.

16 августе правительственни совгIат Константин Георгиевича дIазелла СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара М. П. Георгадзе писатель дег тIара шийъала а вунцаш на чогаш-могашна вахари по керда творчески толамаш вахари лоаш цунна лоаца а боаккхаш.

Паустовске доккха баркал аьлар КПСС ЦК-ана, СССР Лакхехьарча Совета Президиума. Советски правительствана шийн литературни къахьегама сел лакха мах барах.

РОССЕ АВТОНОМНИ РЕСПУБЛИКАШКА

ЕВРОПЕ ЭГГАРА ЙОККХАГIА

БЕСЛАН (Къилбаседа - ХIирий АССР). 35 шу дизад Беслански моксеви комбината. Кхачан промышленноста из йоккха предприяти хьалъе аьнна хеража хиннa моттиг цхьа бахьан доадаш хержа да. Къилбаседа - ХIирий мехк хьажкIаш дика хьувкъаш хиларна дукха хана дена бовзаш хиннаб. Вешта доалдакара республикаш а хиннаяр из культура хьувкъаяра гIулакха пул тIехьаюсаш.

Шийн продукци арахецара иизага дилача Европе хьалхара моттиги дунен тIа шоллагIа моттиги доаш комбинато. Хьажкlез 50 совгIча тайпара продукци хьаю предприяте. Из — глюкоза, шекар, патока, крахмал, даьтта, хьажкIий экстракт.

Алхха укх тIехьарча кхаь шера цхьаза совгIа дукхагIа хиннаб комбината низ. Цун заводашка хьачудоагIача наькъашка гIоала хIара денна арайоал вай мехка 400 городах доазол цехьарча шийтта пачхьалкхеeн йодаш йолча продукцех етта 50 вагони цистернеш.

РЕСПУБЛИКА ПАНОРАМА

ПЕТРОЗАВОДСК. Карельски пачхьалкхен краеведчески музее хьайийллай Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара хеташ керда экспозици. Цхьайтта зала чу дIатаръеннай Карелe селханарчен тахханарчен денах дола хIамаш дувцаш йола ях эзар гарта экспонат.

Советски Iаьдал латтача шерашка чIоагIа дегIаена экономикен культурен йолаш йола республика а хиина дIаэттай Карелия. ХIанз цо ду ерригa хьаеш йолча целлюлозах 12 процент, кахьата 31 процент, дахчан-хьаьса Iоакъай 10 процент, ахалел совгIа пешматита — промышленноста ингале, кхаза, абразивни доагъешта наьхера бедаш.

Музея залашка бIаргаго йиш я тракторийн хьу чкалйоахача стеклоодийн моделаш, хьакаш сикани, алюминий а кварцито-гIоншарах ла Iоакъий а. Цхьабакъда, кийра кертера рузкъа — из хьу я. ДIадахара алхха цхьаь шера дIгIан итташ пежкашка Карелe дIахьийтай «бахьарча лоши цIаi ала миллион кубометр гарта.

СОВХОЗЕРА КЕРДА ГIИРСАШ

МАХАЧКАЛА. Шовтке итт меньги чужетташ больница, поликлиника, берий комбинат а йолаш йола уналIенон городок хьалъяьннай Советски Союза Турпаша Алиев Шамсудай цIи лелаеча коммунистически къахьегама кхоний совхозe. 165 гектара тIа ухача совхоза посевно дагаьйоххийт курортни городок. ТIо-цаькъа тIара шига дIачуводача наькъа ниии а оагIоракха цхьатарра хьаьхьятта латтача шихай алпея а, сохий беннанa къийда а хьаьа дагIа цIеношь, ухаьний наькъашка розаш ехаш дагIа. Iалано хоаза из еуре кхи а дикагIа тоалу боккха Iано.

Октябра 50 шу дуза ди хьадIагIачачаьхa кхо эзар сага мотти йола станция хьалъяь аькха ааьрхIад. Миттa кхы а хьалдеш латт керда 35 цIа, гаь чуйиллара бахкаш деш да.

20 къамах болча вихадаша къахьегаш йолча совхоза коллективо хIара шера дика хьийкъа кокеаш ехи. Юбилея сийна комсаш леладерашa гектар тIаийнаа хIара гектара тIара 110 центнер комсаш гулъе, аьнна.

КУЛЬТУРА ЦIАГIА ДУВЛА

НАЛЬЧИК. Черий-Балкхарой Цхьанoвское яхача къаьнарча юрта архитектурана юкъе хоза латт хIайча кхерах из культура ЦIен адаш. Цу чу сийрда а паргIата а я, цига я библиотека, читальни, книгохранилище, агротехника кабинет, кружокий балха лаьрхIа цIенош. 400 сага моттиг йолча зрительни зале долза хIана теркаллаха йоккхийча коллективаша театральни постановкаш уттаьрзи кинофильмаш хьукхаран.

ХIана типови проекташ керда хьаьдеш тхьо гаргга культура ЦIа да Черий-Балкхарой республике Царех дукхагIIарашa шоай наIараш хьаелларгьа Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дуза ди тIакхоачаш.

ТАСС-а корр.

ПАЙДА ЭЦА ТОРОНЕХ

Шерагара шерага дегӀаух вай республике капитальни гӀишлош хьалъедга. ТӀеххьарча шера 14 процент алсамъяьннай капитальни вложенеш, 23 процент дукхагӀа ду гӀишлой-монтажни балхаш. Укх шера планах дерхӀаш да капитальни вложенеш бархӀ процент совъяха, гӀишлой-монтажни балхаш — ялх процент. Цудухьа кхетазеш да мел лоархӀаме да цу йоккхача средствах биззагӀа пайда эцар, гӀишлошъяра балхашка дӀабода мах лохбар. Дале а республика дукхача гӀишлой организацеша кхоачашъяьян балхашка дӀалодар лохдара оттаьь задани, дикка зенаш даьд. Нагахьа санна соакка ца задани кхоачашъяннаа йолча 11 организаце 989 эзар сом зе даь хиннадале укх шера уж организацеш дукхагӀа хийннай, ах шера 768 эзар сом зе а даьд. Укх нассеах шера зе деш хьайоагӀа «Грозпромстрой», «Грозхимнефтестрой», «Чечингсельстрой» тресташ. Цхьайолча подрядни организацеша производственно-боахача болх пайда беш баьбале а цар кхоачашъяьлц балхашка дӀадолар лохдара зада-ни. Цу тайпара ялх организаци я укх шера. Цу дерратие дакхбу хьалъеча цхьайолча объектай мах, из хул сметах дерхӀаш хийначул лакхагӀа. Масала, Грозне эксплуатаце дӀалуча мах чуӀеча цӀенной цхьая квадратни метра мах нормал а доалахарча городашкарчул а лакхагӀа ба.

Керттера бахьан фуд аьлча из да гӀишлошъеча механизацех биззаь пайда ца эцалга, къахьегама овсарле лоха хилар, материалий кхом ца бар, накладной расходаш йоккха хилар.

ГӀишлош еча цӀенхашттара кхоачамбоацар дархӀа деза материальнии къахьегамей ресурсаш дукхача объекташка дӀа-хьа йийбкъа хилар. Масалана йоалае мегаргья «Чечингсельстрой», «Грозпромстрой», «Чечингушводстрой» тресташ. Планах боагӀача мьаьха балхаш ца дарах лоха я болхлой выработка, къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашьяьи. Ала юкъерча боарамах тӀехьаяс цхьайолча организацешка къахьегама овсарле, дукхамоха делабу совбен болхлой. Цу тӀагӀоала доагӀачул совгӀа доалу алапей дахьийра ахча, объекта мах совбеал.

97 эзар сом дукхагӀа дахийтад алапенна «Грозхимнефтестрой» тресто, из да планах йолча алапе фондах 19 процент. Ишта алапенна дукхагӀа дахийтад ахча «Южгазводстрой» № 9 йолча гӀишлой-монтажни управлене, «Автопоездор» ваькъий гӀишлой управлене, № 131 йолча гӀишлой монтажни поезда, кийолча организацешка.

ГӀишлошка дӀалодар кӀезигдар. уж хьалъйора ханаш доацъяр дукхагӀча дакъе тийша да машни-нех механизмашки дерттӀа пайда эцарах, хӀаьта цхьайолча организацешка балхашка дӀадолар дукъара меттел механизмашка дакхъу царта дӀадолар. Цу тайпара моттигаш, кийсъенний «Чечингсельстрой», «Грозхимнефтестрой», «Грозпромстрой» тресташка.

Ала деза из гӀулакх ишта хилара доархӀанегӀча бахьанех цаӀ гӀишлой материалаш дерттӀа Ӏалашо ца яр долга. Цу тӀа йолии йола материалаш а хьурматдеш делаш цхьайолча гӀишлой организацешка, кьовсам лоаттабиц материалаш лечкъаераша. Масала, йоагӀача 39 эзар сома мьаьха материалаш дукхагӀа [illegible] «Южм[illegible]томат[illegible]» гӀишлой-монтажни управлене [illegible] материалий 10 процентал совгӀа [illegible] зе даьд «Чечингсельстрой» тресто —10 эзар сом. Из тамаш а яц, хӀана аьлча хьалхарча ах шера 36 эзар сома [illegible] балхий дар мар хинна [illegible] юха кхоеш. Лоахра [illegible] материал[illegible] [illegible] гӀулакх а. Из мара кхы бахьан яц «Дагсельэлектросетьстрой» № 66 механизированни колонне ах шера телхийна а ца тоьаш а бархӀ эзар сома мьаьха материалаш хилар.

Укх ах шера пайда ца беш йола затратах ярах республикехь гӀишлошъеча организацешта доадаьа 159 эзар сом ахча. ВӀалла за йиш йоацаш хӀана да цу ахча юкъе 37 эзар сом чотах цо [illegible] ахча дӀа ца далар тех штрафаш хилар.

ГӀишлошъяраш торонаш йоалаш ба Октябра бахк из боагӀа, дахача толамашка нахкъабахара. Цу гӀулакха уйла е еза ерригача организацей [illegible].

М. [illegible],
Нохч-ГӀалгӀай статуправлене [illegible]

ДИЙЦАРАШ ЛОАРХӀАМЕ ДЕШАШ ДАР

УКХ ДЕННОШКА хиннача Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума заседане дийцар къахьегамхой депутатий Шалиа районни Совета исполкоме Советски Ӏаьдала 50-гӀа шу дизара кийчо ярца дувлаленна юрташ, поселкаш дӀахо а дикагӀа кийчъярах лаьр.

Юкъерча юкъарообразовательни школа болх дӀахо а тоабара де лезарех дола дешаш.

Президиумо цу хьалхарча дешаш хьакъехьа белгалдаьккхар Шалиа района къахьегамхой депутатий Советено дикка болх баьб. Юбилейни шера районе дӀасӀай декоративни а семий а 20 эзар совгӀа га. 50 километр хинна [illegible] Ӏеча [illegible] [illegible] оттаяь. [illegible] километр [illegible] [illegible], дукхача [illegible] бахача пунктанашка тӀехь газ чуйиллай, [illegible] [illegible] предприятеш ехай, школаштеи культурно-социальни учрежденештеи ремонт да йоалаш даьт.

ХӀаьта а района Советий балха юкъе [illegible] [illegible] кийчъяра хьакъехьа цӀенхашттара кхоачамбоацараш да. [illegible] [illegible] социалистически дешараш кхоачашдара [illegible]. [illegible] комиссеш, [illegible], общественни самодеятельни организацеш, къахьегамхой кхоачашдара юкъерча социалистически дешараш практически кхоачашдара [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] цӀеноеш, торговле предприятей а [illegible] [illegible] общественни а цӀеноеш цӀей дезара кепе кийчъяьяц. Советий исполкомаша юрташка баха нах цӀеноеш дикагӀа кийчдара мела юкъечеш, воскресникаш чакхдахар, дукхача промышленни предприятей, совхозий, колхозий, учрежденей кулгалхоша кхоачам балла дикка дувцаш цу гӀулакхах.

Президиумо Шалиа райисполкоме тӀадиллад промышленни предприятей, совхозий, колхозий коллективай уйла производственни планаш а социалистически дешараш а кхоачашдара а [illegible] кхоачашдара тӀатовжилга — Советий пачхьалкхан сийдахь-йоккхача юбилейна керда производственни толамаш а даьха кхоачашдар дукха.

ДИЙЦАЧА вокх дешаш хьакъехьача сонам тӀа Президиумо белгалдаьккхар республика просвещене министерства, моттигашкарча шуй органаша, къахьегамхой депутатий моттигашкарча Советий исполкомаша, промышленни предприятеша, колхозаша, совхозаша кхувш йоагӀача тӀехьенга дешийтар а из кхетаме кхевр а тоадара дикка болх баьлга.

Школай балха хьакъехьара дешаш дийцад Советий сессешка. уттта а яь, чӀоагӀъяьй бериггешка а юкъера дешар дешийтавта доалара перспективни планаш, къоастадаьд школайи дукхача навхь интернатийи сеть шераьдре де еза гӀулакхаш. Шоай болх хьалоргӀа бе яьннай Советий массазара комиссеш, къахьегамхой общественни организацеш — дай-наной комитеташ, лелаш школашой гӀо дена советаш. Школий дешара-материальни база чӀоагӀъяра а шерьяра а дукхагӀа уйла тӀаахийта яьннай промышленни предприятеш, колхозаш, совхозаш. ДикагӀа тоабеннаб школай педагогически коллективай дешарахьетама болх, дешархой дешарах кхетилга закхиннад, школашка шерагӀа юкъехьа яьннай дешархой идейно-политически, къахьегама, эстетически, тӀема-патриотически хьакъехьа кхетама кхебара тайп-тайпара йола формаш.

ХӀаьта а [illegible] гӀулакхаша Ӏалашдан [illegible] правительствай дӀа[illegible] [illegible] кхоачашделга. Республикий дукхача школаша Ӏалашдьдац всеобучах дола закон кхоачашделгеи дешархой контингент меттахьа хулийтилтеш. Дешархошта хьехара лоаттабу тӀахьожам мела хилара царна къаьст-къаьста бу болх кхоачамбоацаш хилара бахьан долаш цхьайолча школашка лоха да дешарах кхеташ хилар, дукха дешархой дӀахорча классашка ца боалаш бисаб.

Школаш хьалъара планаш кхоачашъелга во латт. 1967 шера хьалдеча 17 школай цӀеноехи мах чуӀара йолча 8 цӀеноехи цхьанкха а объект эксплуатаце дӀаеннаяц, школьни цӀеношта дӀатӀабеча 49 гӀишах 3 мара бай бавина дӀийнабац, школьни цӀеноштеи хьехархой квартирашта аргӀан ремонт яра план 60 процента мара кхоачашъяьян. Республика гӀишлошъяра организацеша — управляющи нов, Липей волча «Чечингсельстрой» тресто, управляющи нов, Унцеа волча коммунальни боахача министерства ремстройтресто, дукхача районий гӀишлошъяра управленеш юкъегӀлут школьни гӀирсаш хьалделга. Республика Министрий Совета Ӏалашони сбытех управлена ханза заргдоацаш мел дар дахьаш школьни гӀишлош дьалъяра эша гӀишлой материалаш — хьу, басар, тхов тӀа ехка кӀачаш хилийтара. Из бахьан долаш дукхача школий объекташка гӀишлошъяра балхаш дахьгӀеннад е геттара сайцад.

Мел эша учебникаш дӀакхоачийтилга Ӏалашдьдац республиканск книготорго. Торговле министерствай респотребсоюзой Ӏалашдьдац мьаьхаш чеча организацешка берий кога гӀирс, баракъаш, дешархой формаш, школьно-йоазон хӀамаш дӀакхоачийтилга.

Урус-Мартанехьа цхьайолча кхыча районашка а йоагӀа йоахе яц хьехархой, царна дерттӀа коммунально-бытовой хьалаш хилийтара.

Президиума балха юкъе дакъа лоацаш хилар Министрий Совета председатель нов Гайрбеков М. Г., Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссей председателаш ши Сухарев Г. М., Плиев С. Х., дукхача министерствай ведомствайи кулгалхой, хӀаьта ишта къахьегамхой депутатий городской районний Советий исполкомий дукхагӀа председателаш а.

ДИКА ДА ТОЛАМАШ

Лакхара социалистически дешараш тӀаийцад мехкдаьттахоша укх шера. Доккхал да йиш йолаш да: уж дешараш укх бархӀ бетта кхоачашдаь баьннаб уж. Хиннй болам хьал а лаьца кхоккхе промысло тӀайийнад керда дешараш.

МАЛГӀАБИКА мехкдаьттахой коллектива шоллагӀча квартала балха итогех хьожаьй СССР Министрий Советей ВЦСПС-ей карара кара тела Шелайракхи ахчан хьалхара премии.

«Юбилейни шера — юбилейна толамаш» яхача девизах къалъегаш я мехкдаьтта-промыслови управлене коллектив. БорхӀ бетта мехкдаьтта дакхара задани кхоачашъяьй 100,4 процент, газ дакхара 108,2 процент. Планал совгӀа массехк эзар тонн мехкдаьттеи итташ миллионаш кубометраш гази дьаккхай.

Планированеи экономически стимулированеи кердача хьалашка болх беш йолча управлене дикка тоадаьд шиъ дергга экономически хьокхамаш. Дукхьала мехкдаьтта цхьа тонн аккхарга дӀабода мах лохбарах ах шера 54 эзар сом пайда баьб. хӀаьта бергига планал совгӀа баь пайда 232 эзар сом да. Продукцена реализаци ярах даьннад — 279 эзар сом, рентабельноста план а кхоачашъяьй. Материальни поощрене фонда хьакъовстадьд 200 эзар сом ахча.

Булгалхой а ерригга коллектив а дукхагӀа терко е яьннай экономика дешаршта, керттерча фондех дикагӀа пайда эцара, къахьегам овсарле лакхъяра. ЧӀоагӀа лоархӀаме да кердача система къахьегамхой материальни безам совбоахаш хилар. Къахьегама овсарле планах йоагӀачул 1,5 процент лакхагӀа я.

Ханнахьа а цахадаш а заводашка мехкдаьтта дӀалахьийтара дукха а толам а къахьийгад мехкдаьтта дӀалохийтача цеха коллективо. Енкосташ ца тоъар бахьан долаш дукха халонаш нийсъеннаяле а цар бехнах цкъа сецца латтанзар скважинаш. Из чӀоагӀа лоархӀаме да реализаце план кхоачашъяра.

Дохача толамий дарз а йолча резервех биззаь пайда эцар. КӀеж еттача скважиний технологически режим дерттӀа а лелаеш мехкдаьттахоша дукха геолого-технически мероприятеш чакхйоах. Укх шера тайп-тайпара 53 мероприяти яьй укхаза, цу юкъе ка рагана-кокраниски тӀоашка хийн гази чуахийтара ярах а йолаш. Из бахьан долаш 18 эзараш тонваш алсамдаьннад мехкдаьтта. Дика толамаш доах ши. Х. Г. Ялалдзе, А. Ф. Ковов, Н. В. Сычев керте латтача мехкдаьтта доахача бригадаша.

Дика дӀахьу къахьегама вахта хьалхарча бурувдеттача контора коллективо. 104,7 процент кхоачашъяьй укхаза буру тохара задани, эксплуатаце дӀаеннай керда кхо скважина. Юрски тӀоашта бурув тоха лелаш бе хӀана районна бурувдеттараш. Дика къахьегама толамаш дахарна белгалъяьннай А. Сальников керте латта бурувдеттарий бригада.

Дукха ба управлене рационализатораш. Кхо бӀаь гаргга предложения еннай цар укх шера. 126,3 эзар сом пайда баьб. Къахьегам дика вӀаштӀехьбаккхарах пайда боалилга кхета а деш управлене вӀашагӀъеллай къахьегам Ӏилман дерла тӀа вӀаштӀехьбаккхара лабаратори. Из болх беш йола дукха хьеце а цар лоархӀаме толамаш даьл къахьегамеи оборудованеи овсарле лакхъяра торонаш лохаш. Лабораторе кийчъяь рекомендацеш балха юкъехьош я.

ХӀанз тха управлене коллектив хӀирагӀа ши мукъа ди а долаш болх беш я.

Н. ШЕЛЕПИН,
«Малгобекнефть» НПУ керттера инженер.

БРИГАДИР, ПОЛИТИНФОРМАТОР

Ермоловски коа тӀарча оалхазарий совхозе дика вовзаш ва цига 26 шера чухьа хьинаре къахьегаш хьевоагӀа Виктор Алексеевич Волков. Социалистически дьъе хьалхара моттиг лелаеш хьайоагӀа цо кулгалду коа тӀара оалхазараш леладу бригада. Укх шерах дӀадахача юкъагӀа планал совгӀа 630 эзар фуъ дӀаленнад цо пачхьалкхена.

Виктор Алексеевич, шийна болх дика бовза хьинар дола организатор дика ца Ӏеш, общественник, дика политически кийчо йола башха коммунист а ва. Шийна тӀаддилла хьаштдола партийни гӀулакх массе а хана ше бехкенхаме дерхӀаш, шийна балхах воал дац хиларах ше къукъа даьнар ахьана бӀу ца къонабеш, дерттӀа кхоачашду цо. Укх шера а партийно политинформаторашка хеража къовстабеш эгара хьалхарчарца хьакхар Виктор Алексеевича цӀи.

Укх деношка политинформатора къоастам болаш дика бовзаш КПСС ЦК июньски Пленума решенеш, «Сийлахь йоккхача Октябрьски социалистически революцена 50 шу» яха КПСС ЦК Тезисаш. Цу хьакъехьа ше ю беседаш юбилейни шера совхоза коллективо хьалхашка латтача дешараша айхха юза а йолийташ. Дахьенна доагӀаш дола совгӀаташ кийчде къахьегамхой тӀа а хьалаш чакхйоаш цо.

Я. ЦУЕВ.

Ярмарке дакъа лоацаргда

24 сентябрь — укх шера 3-ча октябре болгарски городе Пловдиве хургья XXIII-гӀа Дунен халкъашта юкъера ярмарка. Кхьача махкашта нийсса цуй традиционни дакъалоацаш хурга Советски Союз.

СУРТА ТӀА: ярмарка территори тӀера советски павильон.

ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ТУРИСТАШ ЛЕНИН ВАЬЧА МЕТТЕ

Шоза дукхагӀа хиннаб хӀана Ульяновске — Владимир Ильич Ленин ваьча городе — уха доазол дехьара туристаш. Вай мехка тӀолла йолча юбилейни туристски маршруташта юкъе я Ульяновск.

Дукха ха йоацаш Ульяновске хилар Германски Демократически Республикера 260 турист. Хьашшашта чӀоагӀа езаелар ленински моттигаш, хьалъеш латта мемориальни центр, йоккхача Ульяновска кхыйола керда гӀишлош. «Интурист» яхача Ульяновски агентство яхачох, ер шу дала дехьа цу городе доазол дехьара воагӀаргва кхы а вит эзар гаргга турист.

ПРАЗДНИКОВ Анатолий,
АПН корреспондент.

ТУ[illegible] ДЕР ЛАХА ЕЗА

«Брестски крепость лораеча юкъе вовчашиц гӀалгӀашкаа лаьца дакъа» яхача теша тӀа болх беш ва со укх тӀеххьарча хана. Вайна боагӀаш ба крепость лораеш [illegible], фашисташа товна [illegible] [illegible] кӀе[illegible] тӀемахой. ХӀанзарга [illegible] сагӀ мара [illegible] крепость лораеш хиннача [illegible] бисарех. Цар тешалех [illegible] вай Даьза баьхан шоай [illegible] дӀадахийча, шоай вокхчо фашистски агрессорашта эгтайча дуьхьаргтаттадаьча Брестски крепостех, крепость-турпала ях[illegible] тихлайтаро гӀо даьча тӀ[illegible] турпалаш.

Дийна бисараша деча тешалаш тӀа [illegible] хьалха крепосте хиннача вахчех, гӀалгӀаех, вай рес[illegible] кхаьа къамех вола ухка [illegible] ах [illegible] тарга сагӀ. Вай республикера бахача цӀеэсаркхоша кӀирваленошка вӀашагӀа а бетталуш полкарны [illegible] хиннад. Керттера даьсна 333-ча, 455-ча, 125-ча, 44-ча яхача стрелкови полкашка хиннаб уж. Дукха хӀама ца мишаш уж бериггеа цӀеэсархой, турпала латташ духьал а латтай, байнаб.

Малаж уж?

Дийна бисарашка хаттараш дера а Брестски музей архив зера а ненкъаша дӀанаьалаца хьагучаваьнаар 80 гарга сагӀ да нарех. Царех гаьна дукхагӀбараш боабаь ба.

Ночхчи грозненцех (керттерча дакъе эрсех) барва гучабалара гӀулакх во латташ. Цига боабаь гӀалгӀай малажб хар чоалханегӀа да. Брест лораеш хиннача массехк вокхчо йоах 125-ча стрелкови полке 90 сагӀ хинна ца Ӏеш гӀалгӀай бар. Брестски музей декинашка дилдача цу полкацарча нахах дийна бисараш геттара кӀезига ба.

Малаж хинабола уж гӀалгӀай? Крепость лораеча юкъе дакъа лоацаш хиннача гӀалгӀаех дийна а биса, вокхар цӀерраш йоахаргьарех сагӀ хургванар-хьогӀ? Нагахь санна цу тайпара нах болаш бале, цар хьайкъаьва шоайте хоаш дар «Сердало» газетага кӀолла дахьойтара ма дика дер-кх.

ХӀанзалчча бовзаш хоаш да Брестски крепосте боабаьрех Ахьти-Юртара Сагов Юсапа Ӏиса вахг. Экажкъоагий-Юртара Бокоаш Арсенов Махьмади ишта боабаьб аьа хабар а да хоаш.

1940 шера мартеи октябрега вай республикера ши эшелон яхай Бресте. Цо а гойт вай бахьахой кӀезига хинна ца хилар.

Х. ОШАЕВ,
писатель.

Журналистий Дерригдунен халкъашта юкъера лотерея

1967 шера хӀаннай лотерея лотерейни билеташ ираьйнан журналистий дунен халкъашта юкъерча организаце.

СССР журналистий Союзо ТАСС-а корреспондентага баьча хоамах, хӀанз кхоалагӀа араяьле лотерея чакхйоакхя Болгаре, Венгре, Германски Демократически Республика, Советски Союза, Монголе, Чехословаке, журналисташа. Лотерейх даьннина ахча шоай прогрессивни уйлаш бахьан долаш низаш тӀаьаттеш бола журналисташтарча солидарноста фонда чу гӀоргда.

ХьалхагӀа ираьйнача хинарашна нийсйича, кхадж боагӀа билеташ дукхагӀа хургда кхоалагӀча лотерейца. Уж 32 эзар хургда. Цу даькъе «Волга», «Москвич», «Шкода», «Вартбург», «Трабант» яхача маркех йола 42 легковой автомашина, туристски Болгарерча, Венгрерча, Чехословакерча салоӀача цӀеношка вахеи путевкаш, фотоаппараташ, кинокамераш, транзистории приемникаш.

Экономически обзорени

БОАХАМА РЕФОРМА: ЭКОНОМИКА ДОАЛДАРА КЕРДА НИКЪ

1966 шу кердача пятилетка санна, ишта боахама реформа а хьалхара шу дар вай мехка. Ишта уж ши хӀама шоайла вӀаши цхьаьа нийсдалар хила доагӀаш да, хӀана аьлча уж шаккхе а событи шоайла вӀаши юваейна я. Производство эффект лакха йолаш хилийтар дукха социалистически строя совленеа мамотта дукхагӀа пайда эца лаьрхӀад пятилетко. ХӀаьта реформа лу низ болашагӀа йола, белгала аьлча, коммунизм хьалъяра из лоархӀамера дехкар кхоачашдергдола экономически способаши рычагаши, пайдаера методаш а форма а.

Реформа йолаелча дена дӀедахача цхьан шерои ах шерои туччахьа хьахьекхар шуй принципаш кийса хилар а бӀарчча хьаийсача мехка экономикана ю дикача оагӀорахьара влияни еш хилар а. Парте XXIII-ча съезда Директиваша бакъьбаьчеи дегӀабоалабаьчеи КПСС ЦК сентябрьски (1965 ш.) Пленума соцамга хьежжа чакхйоал реформа вахара низ болаш хилара къаьста тешал ду промышленноста а хӀаьта ишта транспортеи бувзамеи, торговле а бытовой гӀулакхаш лара а керд-керда предприятеш тӀа-тӀа дукхагӀа цун положенешка хьежжа болх бе йолалуш хилара.

Нагахьа санна 1966 шу йолалуш цу тайпара предприяти 43 а из шу чакхдолаш 704 а мара хиннаеце, 1967 шера июнь беттага кхаьчача хана кердача тайпара болх бе йоласнна яр 3.600 совгӀа предприяти. Реформа дегӀаккхуалачара лоархӀаме этап я промышленноста бӀарчча доакъош планированеи экономически стимулированеи кердача система тӀа дувлаш хилар. Металлурге — алюминиевии титано-магниевии, машинаш еча — прибораш ер, механизаце средствах ер, комбайнаш ер, цхьаьшалола кхычараш. 1966 шу юкъе кхаьчача хана деиз реформа принципех болх беш я тхьажнай, чаь сода промышленность, хӀаьта 1967 шера болх бе доладеннад е болх бергболаш да айгачеи кхачани промышленноста, текстильни, трикотажни, шекара-рафинадни, кондитерски, кхыдола доакъош.

Реформа дӀахо дегӀаккхуалара лоархӀаме этап я 1967 шера 1-ча июле дена еза-йоккхача промышленноста, машиностроене, производства оборонни доакъой ерригача продукцена керда оптови мяхаш а хӀаьта ишта электрически йовхалоа йоахачеи энергеней мухьаш дӀа-юха кхаьхьаран керда тарифаш а оттатар. ХӀаьта цул а хьалхагӀа керда оптови мяхаш оттадаьдар айгача промышленностеи кхачаи промышленноста дукхагӀа долча доакъошкеи. Из бахьан долаш дерттӀа болх беш йолча хӀара предприятега торо хул производствата дӀадахар лиза юхаметтаоттале а продукцена реализаци ярах эшшаш бола пайда бе а. Цу тайпара, ерригга предприятешии доакъоши цхьатарра реформа принципашка хьежжа болх бе доладалийтарах промышленноста ерригача звеньяшка йиза боахама расчет юкъейоалаяран ена хьалаш хулийт кердача оптови мяхаша.

Юххьенца карагӀаьнна уж хӀамаш белгал а доахаш, цунна цхьаьна уйла а еш, лаьрххӀа хьисап де деза тарггагӀарча перспективай а. Реформа яхар — цхьан юкъа мара йоаца кампани мичай. Промышленносте кхьшера (1966—1968 шерашка) чакхъяькза якха еза из, хӀаьта транспорте, гӀишлошъеча, экономика кхыча доакъошка — ер пятилетка чакхйоалташ. Цудухьа чӀоагӀа лоархӀаме да кхоачашдаьза лисача реформа дехкарашта уйла тӀаерзабр, цун практика вӀашагӀтохари цунна анализ яра, боахама тайп-тайпарча доакъой, хӀаьта нагахьа санна эшаш хуле, къаьст-къаьстача предприятей а производственни башхалонаш теркал а еш, реформа положенеш творчески юкъехьахьа Ӏомадалар. Цо йиш хулийтаргйа хӀара керда дӀадоладаьча гӀулакхаца нийслуш йола халонаши кхоачамбоацараши сихагӀа дӀадаха, производство дӀахо дегӀаккхувлара нунна бокъонна Ӏилмай дарда тӀа дӀал дела Ӏалаше.

МалагӀа экономически эффект лу реформо, малагӀаш да из хьахулийтаи дола накъъаии методаш? Цу хаттарашта жоп валара чӀоагӀа лоархӀаме я 1966 шера доал дара кердача система тӀа баьина ши миллион совгӀа болхлой болаш йолча 704 предприяте йоккха опыт. Ерригаш а цхьана лоархӀача цу предприятеша шера планал совгӀа 200 миллионаш тӀех пайда баьб. Цунах дикка доккха дакъа, реформа положенешка хьежжа, предприятей шоай экономически стимулироване фондаш хьаяра далад, хӀаьта вож юхедиса ахча гоебиттеа чу хьажаьд. Цу предприятешка шера 8 процент лакхъеннай къахьегама овсарле, ерригача промышленносте 5 процент мара ца лакхъеннача метте, хӀаьта пайда дукха совгӀа-эшшагӀа бешаш 25 процент дукхагӀа хиннаб, промышленность бӀарчча хьаийнача 10 процент мара дукхагӀа хиннабоацашехьа а.

Цу дашнеша къаьста хьахьокх реформа пачхьалкхена а предприятей коллективашта а белгала пайдана хилар. Реформо оттаьча производственни фондаш мах дела хилара принципо хьалхадоах нарех пайда дикагӀа эцара бар ца хилар, цу фондашта юкъера массе тайпа совйола хӀамаш дӀаяхкиза яр ца хилар, цар чура ахча еикагӀа лелийтала, хӀаьта долче, оборотни средствах пайда дикагӀа эцалта а. Кхы кӀеашта тӀа лоархӀам болаш дац предприяте гӀулакхий яал. валоаш продукци аракхеларга хьежжа а ца беш, реализаце боарамга хьежжа бар. Цу хьокхано бедам хулийт номенклатурах, ассортиментах хьаеш йола продукци белгала хилийта аргӀоавари цу тӀа а тӀехдикен мара хьа ца е. Ишта из хуле из дӀа а эзаргьаи, е цунах мах а дургбаи потребителя, хӀаьта но, белгала, предприяти халача хьала тӀа кхоачаергья, хӀаьта цуи коллектив товал йоккхача материальни гӀойленах йоаккхаргья.

Планированеи экономически стимулированеи кердача системо йиш хулийт производства чухьара дерригга кхоачамаш хьагучалохеи оарцагӀзахеи, цун эффективность лакхъелга Ӏалашде. Цхьабакъда, цу торонех пайда эцилга цу шегӀа вӀаштӀехьдоалаш вӀалла а дац. Практико хьахьокх, толамаш доахараш реформа кердача вахьа тӀа йовла бокъонца кийчлуш — оборудоване йиллах пайда дикагӀа эца, Ӏилманеи техникани хӀаьто карагӀаьнна хӀамаш, къахьегама новаторски методаш, хьалха латта технологи юкъехьахьа, [illegible] дика а прогрессивни нормативаш тӀех беа ца материалаш, йоаго хӀама, электроэнерги дӀа ца ахийта гӀертам йолча предприятей коллективаш хилар.

СагатгӀа дола производства дехкараш бокъонца цу тайпара кхоачамдеш я, белгала аьлча, Нижнетагильски Норильски комбинаташ, «Запорожсталь», Волгоградски «Красный Октябрь» яха, Челябински турбопрокатни. Пермски телефонни заводаш, Литвера прибораш а «Сигма» яха объединени, Ореховски кхалий ду комбинат, Московски сахьатий ду цхьоалагӀен шоалагӀен заводаш. Цар а дукхача кхыча а предприятей коллективий вӀаштӀехьдаьннад реализаци еча продукце боарамаш дукхагӀа де, пайдаш дикка совдаха а рентабельноста боарам лакбе а.

Реформо экономически безам болийт болхлой къахьегама овсарле лакхъе. Дикка догӀац 1967 шера дукхагӀа йол йоакхача продукцех 70 процент къахьегама овсарле лакхъяра чотах дикка лаьрхӀа хилар, бӀарчча доаккхача укх пятилетка производственни заданеш толамца кхоачашъяра керттеръяр дукъьал из средство хургхилар. Цигтара хьалоагӀаш да болхлой квалификаци, говзал лакхъяла, Ӏилма-технически прогресс дӀахьалхакхуолаиза, къахьегама дисциплина тӀагӀертта чӀоагӀъяла эр ца хилар.

Реформа, шоллагӀйола дийна хӀама а санна, даим дегӀаухаш латт. Цудухьа творчески накъъаш лехаш, уйлаш еш ца хилча хила йиш йолаш ц из. дерхӀ цун положенеш практически ца чакхъаккхара формаши эргӀайоалаш толлаш эр ца хилар. Из доагӀа, белгала аьлча, предприятей балле мах бара методаши поощрене фондашка еча отчисленей нормативаш санна хӀола дешашта. Нагахь санна юхьаннa уж нормативаш кертерча дахьке цхьац-цхьацца мара йоацаш а цхьан шера мара низ боацаш а хиннатле, хӀанз катаре тӀагӀорттадаь хӀадех производства прогресс стимулированеи яра стабильни база а хинна хӀоттаргйола отраслевии групповойи методаш кийчъелга. Дукхача хинна лелаергйолеи цу тӀа а предприятей карара йоала а факторашка теркалъергйоеи нормативаш хьахьа — атта дехкар дац, цхьабакъда, из кхоачаш-м дергда.

Реформа толаи баргбоча керттерча хьалех цаӀ — из да завода чухьара боахама расчет масссе оагӀорахьара юкъехьахьар, хӀаьта цуна дувзадена эффективнегӀа йола поощрене системаш юкъехьулар а. Хоаш да, реформа положенеех бахханшта стимулированни яра боарамаш, материальни поощрене фондаш баьнача бергигача пайдагех [illegible] хьалача [illegible] цар даькъагех хьежжа предприятей коллективаша [illegible] уьттагаш хилар.

Премиальни системаш пайдахагӀа хургьяц, нагахьа санна уж, ишта аьлча мече, хьалда йолча производственни заданешка, хьекхамашка, нормативашца синхронно вӀаши бувзаш а боалаш цхьаьна чакхйоалаш хилча мара, хӀаьта на да уж хьаштдоача оагӀорахьа ласташ, дехий, бригадай, агрегатий балха башхалонаш бокъонца теркалъеш хилар. Цу дакъе йоаржае мегаргболаш я производства тайп-тайпарча участкашта оттаь а я стимулироване къаьстта шоай тайпара условеш чакхйоахаш йолча «Красный Октябрь» яхача металлургически завода (Волгоград) опыт.

Лихачева цӀерагӀча автозаводе (Москве) поощрене фондаш вӀашагӀтоха бокъо еннай цехашта а. Цу перспективе, ца чакхйоакхалургйолча моттиге, новкъостал дергда боахама расчет чӀоагӀъярал предприятей экономикана пе хилача оагӀорахьара влияния яра. Цхьабакъда, ерригача хьыча мелашкей бригадашкей а ерригача завода юкъарча критерейи нормативайи ларда тӀа юсташ йолча балза результаташка хьежжа цар коллективай мах беши поощрени еши хилар боахама расчетом производства лакха эффективность бахьан долаш доаттабеча къоасамон тӀагӀоргтадаь дӀалехар да.

Бокхача лоархӀаме я производство дегӀаккхувлара фонд а социально-культурни мероприятейи чуӀе цӀеной хьалдарен фонд а. Халахете а, уж фондаш йолаш йола предприятеш цхьаза царех пайда эца йиш йолаш хилац кхы тӀа а оборудовани, гӀишлойи кхыйолен материалаш эца торо ца хилар бахьан долаш. Керттерча хьале материально-техническу Ӏалашон дакъерча кхоачамбоацарашта гӀоттаьча цу тайпарча факташа хьалхадоах производство дегӀаккхувлара фондех пайда эцара къаьстта йоакхо е эзаш хилар. Из йоййа предприятешоай хиннахьа болх бе йолайоалийтаргьац керда мощносташ, цу тайпара цо халача оттадергда дӀахора шиъ гӀулакхаш. Мело е мегаргьац социально-культурни мероприятей фондерча ахчах пайда эцара гӀулакха а, хӀана аьлча цуй чотах хьаеш я къахьегамхошта къаьстта лоархӀаме йоа да чуӀе моттигаш, берийи культурни учреждениеш.

Реформа дегӀаккхувлара тоъал доккха новкъостал деш йолча проблемашта юкъе керттерчарех цаӀ йолаш юс материально-технически Ӏалашон ерригга система дикагӀа вӀаштӀехьаккхара проблема. Халахета а, хӀанз а юкъера дӀадаккхаза да предприятешта ца эшаш йола продукци царех хьерчаеи царна кӀезига гӀойле еш бола оборудовани, бедил, материалаш тела постащикаш царех хӀатовех гӀертинга. Цу тайпарча гӀулакхаша машар хила мегаргбац. Шеко яц предприятешта юкъера а хӀаьта ишта царнех транспортни, гӀишлошъеча, кхыча организацешти службашти юкъера а экономически бувзамаш вӀаши гӀойле хургйолча тайпара вӀаштӀехьдахьам тар ме лу дӀаьдагӀен чӀоагӀагӀен хила дезаш хилар. Пайдаенерча санкцей системаца бакъ а деш уж дешаш къоастадаро, оптови торговли иаконта чӀоагӀ а еш дукъьалара бувзамаш дегӀаккхуалара, кредитни отношенеш шерьяро, кхычарашта — цу йоллача хӀамаша новкъостал дергда реформа аьттув баларай боахам дегӀаккхувлачара цун лоархӀаш дӀахо лакхберан.

ХЬУВКЪАМ АЛСАМБАККХАРА

АЧХОЙ-МАРТАНАН ДӀАСА [ГУДЕРМЕССКИ] района «Октябра 40 шу» цӀе йолчу колхозан къахьегамхой керттера декхар ду ухх юбилейни шеран ерригачу юртбоахама культурийн хьувкъам алсамбаккхар. Кр боахама шу дӀадолалуьшше а, къьстта лакхара социалистически декхараш тӀаийцар юртбоахама болхлоша — хӀора гектара тӀера юкъера лаьрхӀачул тӀаьхьа центнер ка бола алат кхедевинъ центнер дуга даккха, 250 центнер шекара свекла чуяда. Белгалде деза хьалха дӀанхача шерашка цу тайпара лакхара декхараш боахама кхаш деладераша цӀакха а тӀаийца ца хилар.

ВӀаьстин юххе, 1200 гектара тӀа кураха дийнача кӀина минеральни удобренеша подкормка йир. ХӀара гектара тӀа 150—200 килограмм аммиачни селитра техар.

ЧӀоагӀа беркат лаьцар кхаш лелйераша юртбоахама культураш дӀадийнача кхашка вегетационни лаьттанна чудоалийташи хий диллара. Кхашка хий диллара боахама беалайда боккхача лоархӀаме болча дила кхетаду механизатораша. Массехаж цу хьалха дӀадийнача культураш хий деккацар колхозе, хӀаьта хӀара гектара тӀара чуэца алат юкъера лаьрхӀача 14,6 центнер мара хилацар, кхьалола дерриге а агротехнически мероприятей комплексе белгалдаьха деррига балхаш кхоачашдешше а. Укх тӀеххьарча шерашка мара болабенабац колхозахой кхашка хий декха, бакъда хиво шоза кӀана бахккабац аьна алсамбаьккхаб хьувкъам.

Боккха пайда оц хӀанз колхозе цу лоархӀамерча мероприятех, хӀаьта цу хьакъехьара къахьегам дика вӀаштӀехьбаккхара боккха теркам тӀа а бахийтаб. ХӀара поливальщика хоадамболлаш белгалъьккхай норма, из тӀеххкоачашъяра материальни безам совбаккхара тайп-тайпара ахча а кхийола а премеш тел. Иштта, кхыболча юртбоахама болхлошта кхийеса алапи телараш совгӀа шоаш кӀелча ахчах 20 процент кхы тӀа а хьийгача къига хьежжа ахча цу царна пленал совгӀа алат хьувкъаьларах. Цул совгӀа, нагахьа санна хӀара гектара тӀара кхебаь хьувкъам 22 центнерал тӀех хилча кхы а 10 процент ахча цу царна хӀара хий диллача гектарь лаьрхӀа. Цу тайпара, кхашка хий деккача механизаторий къахьегамаш беалалар совбаккхарга тайп-тайпара мероприятеш баьхальлй укхаза.

Иштта сийду боахама шекара свекланал дутеш санна маьлхера юртбоахама культураш кхееча балха болча колхозхой а. Кхашка хий деккаш боккача механизатораша санна алапел совгӀа премиальни ахча, маьлхера совгӀаташ, грамоташ тел царна а. Цу дика гӀулакхе совдах хьинар.

Коммуниста Сипкиев Карса кулгалдеча цхьоалагӀча бригаде 264 гектар кӀа дар дӀадийна. ХӀара гектара тӀара юкъера лаьрхӀача 29,6 центнер кӀа даьлар, хӀаьта къьст къьстча участкаш хӀара дакхара тӀара даьнна алат 35 центнерага дӀакхаьчар. Иштта дика къахьегама толамаш баьхал кхьча бригадаш коллективашка а. Иза бахьана долуш вӀаштӀехьдаьнна колхоза паччахьалкхента алат дохкара план-заказ шоза тӀаргга тӀехкхоачашъе, хӀаьта план кхоачашъьь колхозахой шолагӀча августе баьлар.

Геттара дика я укхаза шекара свекла а. Ерригга а боахама доалахьа 250 гектара тӀа йийна шекара свекла я. Цу участкашна гӀулакх деш я хьалхе а вӀашагӀъелла цхьайтта механизировании звено. Къаьстта дика вӀаштӀехьбаьккхаб шекара свеклака гӀулакх дара бохх коммунистапа Джабраилова Марема, Алхетова Алдине, Шихмурзаева Курмина кулгалдеча звенъяй коллективаша. Дукха за я цу коллективай болхлай шекара свеклана хьалхара оасарх иштъярен балхаш дал йистебаьнна. Иттех ди за уж цоалагӀа цу тайпара балхаш деш бола.

Укх шера хӀара гектара тӀера цхьанна йоагӀар 200 центнер мара йоачача 350 центнер аккха деш деннад кхаш леладераша.

ХӀара шера дукхагӀа меттиг дӀалоац шекара свекла санна маьлхера болча культура — дута. Къаьстта дукхагӀа дийнад дута боахаме укх шера. Деррига дута дӀадийнад укхаза 370 гектара тӀа, пятилетка хьалхарча шера дӀадийна хинначул 150 гектар дукхагӀа. Байсуев Нурсолта, Арсаев Идриса, Мамуев ГӀаьле кулгалдеча звеньяша дика къахьег дуга плантацешта кхоачам хилал хий дуллача, беррига хьежна минеральни удобренешца подкормка яьй, хӀаьта оасара бахьнигта дукхьла тормоьнашца обработка а яьй.

М.-Р. ГЛИЕВ.

БЕЙРУТЕРА КНИЖКАШ ДЕЗАЧУН СОВГӀАТ

Лехараш кхы пайла а ца хиннаьг дикла дайналга лаьрхӀадар иа. ХӀаьта хӀана 110 шу зьбьиначул тӀеххьагӀа хьакорадио. Бейрутерча книжкаш арахецаш волча Сетон Ваге Армене Ӏилма Академе литературни институтта совгӀата лаьрхӀа эрмалой воккхача революционни демократа, яздархочо Налбандяна Микаэла «Цхьаннета доаш, воккхана нускал» яхача повеста, Барфиекхта Эрнета цӀерагӀча москвски типографе 1858 шера кепатеха граншаш яйтай.

1871 шера Константинополе арадаьннача «Мегу» («Пчелка») яхача журнала тӀара цу книжкай цхьалола доакъош мара хиннаьц цаха доаш. Деррига книжка араца доадаш диеал. Авторо из книжка арахеца боккъе еннаьц. Цун бахьан фуд хонаш а дац.

Повесть автора цахо пупнаш а. Цу тӀара гӀулакхаш хиннад Дона тӀа уллача Ростова юххерча Нахичеване. Налбандян волча тороле. Произведене керттерча турпала, интеллигента Шаумяна Геворка прототип автор ше ва.

Книжка кеста еревански типографашка хурга. Из доза йиш хургья арсий меттала дешаранта а.

ЧИГИНОВ Григорий.
(АПН).

ЛОАЦЦА ХОАМАШ

Укх денойца КПСС Грозненски горкома лекционни зала чу хиннар кепайоазуц маха юкъе дӀадоержадеча общественни уполномоченный гордской собрани. Собране «1967 шера газеташ журналаш назаге хадайтара итогех, 1968 шера цу даькъе хьочашде деза декхараш» яхь доклад йир Маэч-ПалгӀай бувзама управлене кепайоазув дӀадоержадара отдела начальника нах. Леденева.

Доклад йистельгча назага газеташ журналаш хадайтаре дакъехьа шоаш беча балха опыт юецам къамаьлаш дир собране общественни уполномоченнаша нн. Легоставас (Грозненскн вагонни дело), Горбуновас («Старогрознефть» НПУ цхьоалагӀа промысел), Романовас (республикански больница), трамвая управление парторганизаце секретаро нах. Карташова, кхычар.

Собране дикка лоацца тиннарша республикерча беррача цхьайолга нана юкъе дӀадоержадерашна дукхайолара тӀаийцар.

* * *

КПСС XXIII-ча съезда кӀергагӀча Грозненски крекинг-завода партийни организаце чӀоагӀа теркам беш леладу КПСС Центральни Комитета «Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу» яха Тезисаш хӀара къахьегамхочунга дӀакходачара, царех хӀоранна дӀакхетавара гӀулакх. Цхьа бутта ял бутта ба заводе лаьрхӀа занятеш а еш, цехашкай, участкий, цехий коллективашна Тезисаш кӀоаргга Ӏомайтаж латта. Заводерча политинформатораша Тезисий чулоацам мабарра хьагуча а боаккхаш, уж завода коллектива вахарца, цул къахьегама гӀулакхаша ювза а ювзаш еш йолча беседашка, информацешка чӀоагӀа рала болаш лелуш КӀ крекингисташа. Цу тайпара 4—5 беседа яй хӀара политинформатора Тезисех лаьца, хӀаьта уж беседаш хӀанз чакхйоакхаш а латт укхаза. Цхьабакъда, Тезисаш къахьегамхошка Ӏомайтара гӀулакх цу тӀа йистедалийта лаьрхӀа дац заводе.

Укх деношка завода партхомо чӀоагӀъьй лаьрхӀа Тезисех йола лекцеш цеханка еагӀоал лекторий группа. Цу группана юкъе ба, керттерча даькъе, завода кулгалхой инженерно-технически болхлой, цехий а установкий а начальникаш. Цар лекцей темаш укх тайпара я: «Сийлахь-боккха Октябрь керда сага хьалкхевариъ», «СССР промышленность 50 шерa дегӀаяра тӀей заводн», «Социалистически хьамашн халкъий доттагӀалли — Сийлахь-боккха Октябрьски социалистически революци котъьлоарца хьахиннар», «Сийлахь-боккха Октябри социализма дуьнен систомев», иштта кхычаш.

* * *

Кхо шу да Грозне ираза Дворец хьайиала. Цу хана дена саг йоалларац маьре яхаран 2150 торжественни регистраци яьй цу Дворецe — 2150 кхонача дезалаша шоай къезерча лахара никь дӀаболабаьб цигара.

...Дахача кӀирандийнахьа дукха нах ерабенна, доккхача цӀенга кийлучa хьисале яр Грозночa машинашкахой Н. К. Крупская цӀерагӀча Культура Дворецe. Хоза кийчаь яр регистрационни а банкетни а залаш, бола беш яр буфет, промтоварни ларек. Жамел хьежача, наха бе доахкаш зизаш дар. Саг йоалларен маьре яхарен арглонне бола торжественни регистраци еш бар укхаза.

Цу дийнахьа торжественни регистраци яйта ираза Дворецe венавар 15 жӀамига саг, шоаца шоай нускалаш а долаш. Уж бар «Трансмаш» яхача завода слесарь Дежия Николайн № 36 долча профтехучилищо дешархо Гребенникова Лидан, № 4 долча машка завода электромонтер Горюнов Юрийн республикански больница медсестра Поладина Раисан, Советски Эскаре гӀулакх деш вола Касиев Бисолтен Хамиева Лизан, медицински училища дешархой Леонтьев Владимари Малюнова Татьянан, кхыбараш.

Къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета депутата Нина Федоровна Суслина лоаца а боаккхаш, регистраци ярах дола тенелаьш дӀадела царна лоассанена а.

С. КОТИЕВ.

Совхоза болхлой алапин пирна материальни стимулъя еле... цар боахкхаш йолча производстве тӀакхаьга дукхахбаш хийна хургойша оттадаьй КПСС ЦК-ас, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о 1961 шера 15 июне бахача соцам тӀа.

Ерригаш а дӀахаьрхӀачо шоай керттерча алапел совгӀа пхийтта тайпара премии кхи тӀа а ахча эза йиш йолаш ба хӀара совхоза болхлой.

Тхо хилар кӀиш сагӀуь болаш хаьттан долча Урус-Мартана районе «Красноармейский» «Горец» яхача совхозашка. «Красноармейский» совхозон пайда беш чакхдаьккхаз дӀадаха шу, хӀаьта «Горец» яхаче — 279 эзар сома зе а деш.

«Красноармейский» совхозе хӀанз экономически анализ еш экономисташа счетни болхлойи хинна ца Ӏеш, отделеней управляющеш а специалисташ а ба. Боахама расчето шоашкара доал леладе Ӏомабу кулгалхойи специалисташа. Производственни план хьалхагӀа санна белача маьха чутах кхоачашъе ца а гӀертаж, хӀадар маьста кӀезигагӀа хургашш кхоачашъе гӀерт къахьегамаш. Отделене ахча дукхагӀа кхоалойя болхлой алапеш деккагӀа хургда. Цу совхоза цхьоалагӀа отделени еррига а боахама расчета тӀа яьннай. хӀаьта вокх отделенешта подразделенешта производственни а боахама расчетева а заданеш тел. дӀабохийтарбол маьхаш лимиташ увтташ.

Общественни хьисапе вӀашагӀъеллача производствени совещаней экономически анализ бюроси кӀезиг-кӀезига Ӏомабеш шоай балхах хьахинначашта анализ а Ӏомабаьб болхлойи специалисташа. ХӀанз царгара хьадех отчет беррагача балха хьалхара цхьана а ца телаш хӀара балхага дӀаяхийтачох лаьца теха.

Совхоза балха экономически анализ яра гӀулакх дика ледалу совхоза керттерча экономиста И. У. Умархаджиева. Цига лаьца хьувкъам кхебара, шуна дукхагӀа яхара, доахайна дула дукхагӀа тӀадеттала лийтара материальни безам чӀоагӀа тӀобахийта а хӀанз бӀарча звенош, бригадаш, отделенеш. Наха лаькоӀа хьамаш а агротехника еррига боккъонца малхара а кхо ба хьакъ юртбоахама культураш. Укх шера а дика хьувкъаьлх ба бола алаташ. Дика хургйолаш я шекара свекла, хьажкӀаш, кхыйола культураш.

ДӀадахадай шера шоай алапел совгӀа тахана болх дика барах кхи тӀа а делнад 41.431 сом ахча. Из йиш делаш ба хьана хатта дукха шекара лелараша.

Цу ахчах 80 процент цхьоалагӀча отделене болхлошта кхийцад. Цу заьхьье Катерманов Оалхазара бригадерча механизатораша — 3692 сом, Зелимханова бригадерча соли баьпладераш кхедераша — 3557 сом, свекла лелараша — 31668 сом.

СОМО ТӀАХЬОЖАМ ЛОАТТАБУ

Мичара телаш я уж премеш аьнна хаттов де тарлу.

Кр за масал. Реализационни маьхех лоархӀаш 379102 сома маьха продукци яккха аьнна план еннай Катерманов Оалхазара бригадана, хӀаьта из баккьнна яьккхар 398.849 сома маьха е 19737 сом планал дукхагӀа хилар. Планал совгӀа яьккхача продукце маьхах 20 процент ахча яьхаь бригадана. Нагахьа санна звеньий къаьст-къаьста членаш хьайинача, царна кхы а дукхагӀа кхаьчад ахча. Хатуева Хадижат, масала, цхьа гектара тӀа свекла кхерах 558 сом премен йийнай, хӀаьта Эдельбиева Падама 1,2 гектара тӀа свекла кхерах 584 сом йийцад премеш лаьрхӀа. Лоацца аьнча, массе тайпа юртбоахама культураш планах тӀех хьувкъарах, шура яккхарах, доахана дулх тӀаделтадалийтарах болхлой алапеш закх а лу, паччахьалкхенна ве а хилеш.

Балха стаж а лакха классность а хилара, ремонт ерга долда ахча кхедарах (кхоалагӀча ахчах 40 процент) кхы тӀа а мах тел механизатораша, мах боацаш а тел, льготни маьхах а дохк цаьга алат. Свекла лелараша, цаьна ахчаи премеш аьлара совгӀа, льготни маьхах дукха шекар а дохк.

Планал совгӀа свекла дӀачулаьрех кхи бетта алапе маьха хӀараяна премин еннай шекара заводо совхоза кулгалхоех волча 14 сага.

Планал совгӀа продукци яьккхачи пайда бехайя, шера балча балда итогашка а хьежа, кхоккхеш ах-ахи оклад йийцай кулгалхой (директорагара бакъина центральни ремонтни мастерски гараже болхлошка кхаччалга бе... сий) еррига давкевчеш юкъерчеш состава.

Доаркана 5 бетта баьча балха итогашка а хьежа, болхлой комитето шийй чоцах маьхера совгӀаташ ленад цхьоалагӀа отделене доаркана Агуева Ямина, шолагӀа отделенена Т. Халидова, цхьоалагӀа МТФ доаркана Ванцуева Зарийнен кхоалагӀа МТФ доаркана Расуева Асмайнен коммунистически къахьегама ударникаш яха сий дола цӀи еннай. Коммунистически къахьегама цӀи бӀаь ударник ва хӀанз совхозе, цу заьхье Катерманевен Зелимхановен бригадаш а йолаш. Коммунистически къахьегама бригадаш яха цӀи яккхар дукха хӀанз къовсам лоаттабеш я коммунисташ Биссултанов Товкхан Кадыров Хьусейнин керте латта тракторни ши бригада а коммунист Мусаев Сайд-Ахьмад керте латта шурий-товарни ферма а.

ЧАКХЪЯЬККХАЧА реформо «Горец» яхача совхоза болх тоабара новкъостал хьалац аьлча бакъдац. хиккхий зеиш а хулаш болх беш совхоз иле а. Свекла кхевра план кхоачашъьйоапцанетьа а. пленал совгӀа хьувкъам кхебарах 15.865 сом премн йийна бӀаьш свекла лелараш ба. Долче, балаш ба-кх хӀаьта совхозе производства говзачаш. Совхоза кхыча доакъошка а дукха ба планаш тӀеххкхоачашъярах премеш шоай алапел совгӀа кхы тӀа а ахчаш ийзаь болхлой. Уж дукхагӀа яйхе яйш хургьяо болхлошка, нагахьа санна совхозе бухгалтерски учет нийса а хиннаьлре, боахама расчета заданеш хӀара бригадага. звенога дӀакхоачаь а хилнаьлаьре. ХӀаьта а, «Горец» яхача совхозе премешта совгӀа тӀателача маьха лаьрхӀаш йийца ахча бӀаь зар сом кӀезигагӀа за «Красноармейский» совхоза коллектива йийцачул.

Селлара воча дьала тӀа долча цу гӀулакхе сарпагӀъьбеккхаш е болхлой комитет а, е партийни организаци а, е совхоза дирекци а.

Цхьабакъда, укх шера, дӀаьхача шерашкарчул, дикагӀа бу болх «Горец» яхача совхоза коллективва. Во хиннадац ка бола алаташ, дика хургйолаш я свеклаш кхыйола культураш. Шийй хаманахьа свекла нийлахьарах 7206 сом ахча дийкъа.

ХӀанз совхозе ва коммунистически къахьегама ударник волаш 105 саг а из сий дола цӀи яккхар дукха къовсам лоаттабеш 48 саг а.

Совхозе я экономически анализа бюро, цхьабакъда, шовъ бутт бовш бӀъ бетта баьча балха итогашка хьажача хана вӀаштӀехьзаланзар хӀара балхага къаьстъкъаьста дӀадахар мел фуд за, хӀана аьлча боахама расчета заданеш хӀанз а дӀакхоачаьлац цхьоповен бригадашкен, оттаь алапеза йола баланса заданеш совхоза керттерча экономиста нов. Эльмурзаева Истола яьшкашка яй хьал-Ӏо а кхийса. Дукхьал дӀаала делаш да экономически балха кулгалле пуна ца хоаш хилар. Укх шера а экономически реформа лоархӀам бац совхоза директор нов. Якаеви парткома секретарь нов. Накаеви хьалха а волаш болча керттерча специалисташа, кхеталаьлац экономически анализ производстваьа кулгалдара толашагӀа йола рычаг хилар. Цулхьа къьнача ГӀалдалагӀа бу болх массане а.

Парте районни комитета терладе деза совхозе экономически балха партийни кулгал иштта ду.

Материальни моральни стимулех пайда а оцаш. совхоз рентабельни боахамашта тӀеххьакхе а цу тайпара из йиллача боахама расчета тӀа яккхара дикагӀа дола хьалаш кийчде а деза.

П. [неразборчиво],
агроном.

ДОШ КХОАЧАШДУ

Балха тӀа лакха толамаш а доахаш къахьег Октябра юбилейна накъбаьлхача Грозненски кога гӀирс беча фабрика болхлоша. 8 бетта ялан 11-ча августе кхоачашъбеннаб уж. Планал совгӀа 21 эзар пар кога гӀирс арахийцаб. Фабрика болхлоша планал совгӀа арахийна продукци 270 эзар сома маьха я.

Укх тӀеххьарча хана дукха балхаш дир кога гӀирс бечар къахьегама оасарле лакхъяра, фабрике арахецача продукцена дикагӀа реализаци яра. Цудухьа вӀаштӀехьдаьхар цар къахьегама оасарлен план 108,9 процент кхоачашъе а продукцена реализаци яра тӀаийца декхараш 113.8 процент кхоачашде а. Таханарча денга фабрико паччахьалкхена кхел ахча 50 эзар сом за.

Хьинаре къахьегаршa белгальнний фабрике П. Шишкин верте латта пошивочни цехех. А. Шаулова кулгалду модельно заготовочни цехех, В. Агабиньяна кулгалду штамповочни цехех коллективаш.

В. САМКОВА,
тхо штате йоаца корр.

☆

АНДИЖАНСКИ ОБЛАСТЬ. ТӀехика боамби кхуна латт Ленински преме лауреата, Узбекистана заслуженни механизатора, «Малек» яхача совхозерча Кучиев Джавата бригаде. ХьалхагӀа а лаьча доархӀамех, юкъера лаьрхӀача хӀара гектара тӀера 35 центнер совгӀа боамби баккха лерхӀ. ХӀанз кхашка боамбе гьоцаш шуртъеш (йоӀаш) латт (сурта тӀа зарлетьа).

А. Горюнова сурт.
ТАСС фотохроника.

☆

II

Боахама реформа чакхйоаккхача, хӀаьта долче, производства лакха эффективность баьхал долаш лоаттабеча беррагача къовсаме а боккхача лоархӀаме хила лаш я промышленноста доал ду аппараташ: министерствашш, главкаш, тресташ, кхыйола объединенеш.

Йоккхий тороаш я цу аппаратий шоай карарча предприятей, промышленноста доакъой деррига гӀулакхаш деладеча кхача оагӀорахьара воздействи яра. Белгала аьлча, цар дукха хӀанаш вӀаштӀехьдаха йиш я къахьегам боккъонца Ӏаман лаьрда тӀа вӀаштӀехьбаккхарен производствана планировани ярех, гӀойленагӀа йолча тайпара цунна специализаци яр, кооперировани комбинировани яра, изделеш стандартизации унификации яра, продукце дикал лакхъяра чотах. Производство айяра новкъостал ду хӀанз Ӏилманен техникан керагӀдаьннараш, къахьегама новатор ски методаш предприятешка юкъекхьхьара даькъе министерствашна, главкашна, трестана еча йоакхоно, материально - технически Ӏалацам продукци дӀакхухьийтачеи службай болх нийса вӀаштӀехьбаккхаро, рационализаце, доал деча организаце чухьара санна, иштта предприятеш кара а аппараташ эӀамагьаро а царга дӀадолар кӀезигдаро а.

Цу тороне хӀанзалца аьттеха а пайда эцаш хиннабац управленчески аппаратий системе кулгалдара керттера методаш экономически а йоацаш, административни хиннаш хилар баьхан долаш. Бертерча даькъе цун маӀан да, предприятейн доал деча органийн бола вӀаши вӀалла тара йоацача тайп-тайпарча ларда тӀа хьаьтта хилар: цкъа-дале — боахама расчета принципаш тӀа, хӀаьта шозлагӀа-дале — паччахьалкхен бюджета хьисапаш тӀа. Из шеко йоацаш, йиекхаштарча кхоачамбоапарех цаӀ да, хӀаьта из дӀадаккха дезаш а да.

Из кхоачамбоацар дӀадоаккхийтен предприятеш санна, иштта цар болха юкъе хӀама хьабаш а реформа принципашка хьежжа бохх бе йолалургаш хьалкхийдоах укх тӀеххьарча шерашка вайцига чӀоагӀ а бина дӀаяттача промышленноста доал доаш отраслеви структуро ма. БӀарча хьакйина промышленноста даькъа — из ма йоа экономически службаш бӀарча кхы доапелеский система. Цудухьа кхи хьакхьа а йийнав шеллургьаш а йоча йоа а ян боахама реформа положенеш принципашка шоай гӀулакх ца деш.

Реформа отношеней гӀоа ухъевоалла вайгахьа шоай кертерчаа дехорчея звенога — предприятешкара йолаеша промышленноста доакъой еррига подразделенеш, даьлха чуйоагӀа Ӏилма-технически, проектно-конструкторски, снабженческо-бытовойи кхыйоли службаш, доал деча аппаратий еррига система а тӀеха. Цу тайпарча хьалашка боахама гӀулакхашта дукхагӀа шоай мукъагӀен инициатива йолашагӀен хургья предприятеш хинна ца Ӏеш, иштта министерствашш, главкаш, тресташ, Ӏилма-технически кхыйолеш учрежденеш а. Царга йиш хургья шоай йоалахьарча къахьегама, материальни, финансови ресурсех пайда дикагӀа эца, уж дикагӀа оагӀорахьа хьежае, лоархӀамерча, тарлур де гӀертача болийлешта йоотреш е.

Предприятешка а санна, управленческий аппараташ реформа принципех болх бе йолайолийтилга кӀезиг-кӀезигга доаккхаш вӀаштӀехьдаккха деза, боккъонца кийчо а я. Цу даькъе чӀоагӀа маьхера опыт йоаьлй 1966 шера дена реформа принципаш тӀа болх беш йолча а боахама расчета отношенеш ерригача предприятешка, проектно - конструкторский бюрошка, объединене шийй аппарата юкъейийхьача а «Сигма» (Литва) яхача приборашш еча объединене.

Приборостроене, механизаце средстваш, управлене системай союзни министерство, шийна карарча «Сигма» яхача объединене опытах пайда а эцаш, 1967 шера планировани экономически стимулировани кердача системай тӀа ала йолийннай шийй производства доакъой еррига-предприятеш организацеш. Из керда гӀулакх промышленноста кхыча доакъошка а дӀаккхоачадеш да.

Кхетадеш да, производственни объединенеш вӀашагӀйохкача хана, бӀарча хьайийцача еррига реформа чакхйоаккхача хана а санна, цхьанна проблема шортта хила йиш ца хилар. Керттердар да главкаш трестаних боккъонца йола производственни объединенеш хуга, ясита аьлча предприятешка цхьана царех боахама расчетан экономически стимулировани юкъерча принципаш тӀа латта бӀарча цхьа органаш хуга. ХӀаьта цу объединеней къоастам болаш йола формаш тайп-тайпара хила йиш я. Цхьанраш еррига союзни хургья уж, вокхаш республикански, я кх. дӀ. ДаьтагӀара рудкъаш доазача промышленноста доакъошка (рудан, кӀора, мехкадьатта, газа, кьулараш) объединеней структура Ӏалама-территориальни хьалаш теркал а деш вӀаштӀехьйоакххаргья. ХӀаьта бытовой гӀулакхаш дара предприятеш, еррига а, реформа принципех болх бе йолалургья трестанта е областной, краевой производственни объединенешта юкъе а йолаш.

Уж еррига аппараташ производствана кулгалле дезаш хилара, уж лелаярга дӀалодар а производственни даланара. Цудухьа кхетадеш да, реформа положенешка хьежжа болх бе йолча главкашка, трестанка, кхыча объединенешка шоай системера пайдаш деккъачи даькъа лаца а цу пайда цхьан даьккъа чотах, предприятешка а ца лем маьхлара, шоай болхлошта поощрени яра фонд вӀашагӀйолла а бекъа кхоачаш хилар.

Шеко яц, вӀаши юкъерча экономически бувзама цу тайпарча механизмо предприятей, хӀаьта иштта доал деча аппаратий а, кадрай творчески хьинар айдара новкъостал деггӀадарах. ХӀаьта планировани стимулировани системо шие кхы а айтагӀа предприятей болхлошта гаргабоалберга министерствай, главкай, трестий, объединеней болхлой, толаме бохх барна бевам дукхагӀа хулийтарга цу минна а тайпаш. Цу тайпаро кхы а шерагӀча фронтана баракарга производстве эффективность лакхьар дуцьа лоаттабу къовсам.

Хоаш да, материальни производства даькъе къахьегама оасарле лакхъярен массе тайпара дӀадолар кӀезигдарен проблема хӀанзалца еррига а хӀана къостац аьна предприятей лоаполл чуьна къестаьь хилар. ХӀанз цу балха еррига йоалхе цхьан хаина промышленни министерствашта, главкашта, трестанта, объединенешта а дӀатӀомалларгья. Цар декхар хургда реализаци еча продукцей бахача наха деча гӀулакхийо боларан шоашта карарча предприятей низамца баьла ца Ӏеш, беррагача бохх лойя шоай аппаратийи низамца а лакхйе, къахьегама оасарле лакхъеш продукцин хьалрга дӀабода мах лахйеш гӀертилга.

Цунах аӀтара дикагӀа йола среда хургья доал деча аппаратий массе тайпа звеньяш ебара дукхьалеш царех хаьлдьа боахама пайда кӀезига эцш арап дӀалхар дукхьеш лоаттабеча къовсаме.

Уж деррига декхараш цхьана дикагӀа кхоачашдулургда доал дара экономически методаш производствана кулгалдеча аппаратешка шерагӀеш нийсагӀеш юкъехьальарна а хӀаьта иштта цар кадрай къахьегама моральни материальни стимулировани ярна а. Цу стимулироване формаш цу аппараташка мел чӀоагӀа шоай тайпара яле а, цига а цун хургдоалург йоаца критери а хинна латтагда цхьа беза боккъонца карагӀдаьнарашка хьежжа хӀара болхлочун беш бола мах, ясита аьлча предприятей гӀулакхаш тоадара новкъостал деш цун производствана эффективность лакхъе аьттуа боаккхаш йола хьдда творчески организацеш лехараш, карагӀдуларш бахьан долаш еш йола доанаграждени.

III

ХӀанзара реформа — из боахама мероприяти хинна ца Ӏеш, политически мероприяти а а, цу тӀа а Ӏалама боккхача паччахьалкхен лоархӀаме а болаш. Из чакхйоаккхилга хьалхадовх коммунизм толаме хьалхара оаланагарча хьалйташа. Реформа производствана доал дара юкъе хӀара денне хьнарен дакъа лаца иттаж миллионаш болча нахьа экономически безам болийташ уйла тӀаерзаении хилара цо лерхӀар социалистически демократия дӀаяхо шерьелга да.

«Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу» яхача КПСС ЦК Тезисашка белгалдаьккхара, планировани экономически стимулировани керда система дерригӀа чакхъяьккхар боккхача лоархӀаме да социалистически экономика дегӀаккхуьлара планаш кхоачашъяра гӀулакха. Цу системо хьалъхх хуванаш социалистически доал дара хьалаш, хӀаьарча социалистически производства шерьена масштабаш, цун структуре дикалгахьа хийна хуванаш. Ӏилма-технически революце дӀадехараш. Шийй чулоацамга дӀахьача деррагӀа социалистически йолча, социализма экономически отношенеш, производительни цизаш дегӀадахара боаранхеш характерага хьежжа хийнайтанза яг ца хилар хьалхадоахача экономически реформа маӀан да экономикан доал деча керда никь лахар. Цун маӀан сенах латт аьлча, из латт, доал дара экономически методий лоархӀам чӀоагӀбарах, паччахьалкхен планировани организаци толярах а предприятей боахама гӀулакха дукхагӀа шоай лоӀамен инициатива йолаш хилийтарах а, боахама расчет наместа юкъехуларахи организаца толарах. Реформа толаме чакхйоаккхилга дикка доккхача даькъа лоацаш аппаратий лелеш дара кулгалла предприятей болча гӀулакхашта шоай мукъагӀа хилара нийса цхьана тарлара, материальни моральни стимулировани ярах, товарий-ахчан отношенешхо царна йола экономически категорешч — социализма хьалашка керда социальни чулоацам тулаш долча пайдех, маьхех, кредитах, кхычарах социалистически ларда тӀа кхетамца пайда эцарах, наха юкъе беча организаторски идейно-кхетаден балха боарамах тӀйшаш а.

Цу декхарашка эллача кхы а дукхагӀа лакхлу реформа чакхйоаккхача беррагача производственникашта хьинаре даькъа лоаццага Ӏалашъе дезаш йолча партийни организацей кулгалдара боарам. Цар хӀара денна дӀайовзийта еза реформа положенеш принципашш, хӀара предприяте, объединене, тайп-тайпарча цар службай хьайдача хьалашка уж юкъехьаттьара маькъаши методаши. ЧӀоагӀа лоархӀаме да реформо дӀадеххараш цӀена кхтачамлар паччахьалкхенен болхлошта шоашта мел гӀойленагӀа ха а уж толашагӀаро мел доккха ве лу а бакъ долча масалашца дӀахьуакхар. Къаьстта боккхача лоархӀаме да кадрай экономически дешар вӀаштӀехьдаккхара. Ӏилма-технически кердадараш производствана юкъекхахьара, кьлаха латта опыт Ӏомаярен йоаржаярен йоакхо яр.

Реформа чакхйоаккхача хана говзача, хьинар долча болхлошта материальни поощрени яра нийсса шеора юкъекхудаш хила еза цар къахьегама еш йола моральни стимулировани. Социализма хьалашка материальни поощренел кӀезигагӀа лоархӀаме дац моральни поощрени ара а хӀара аьлча социализм къахьегамчой общественни хьашташ цар къаьстта шоай хьалашца органически цхьана тарлара лара тӀа латташ йоцилда. Цалче, болхлошта материальни моральни стимулировани елга вӀаши цхьана тарлар — партийни профсоюзни организацеша, ерригача шийй общественносто йоакхо е еаш дола гӀулакх.

Вай юкъара леккар — боахама реформаца юкъаенна моастагӀал тӀехьа еш йола буржуазни пропаганда зовза йоалла хьагучанккхар. Белгала аьлча, укх тӀеххьарча хана буржуазни идеологашна чӀоагӀа пропаганда ю «конвергенце» теори лараш йолча. Цун маӀан сенах латт аьлча, из латт, вай доал дара практике пайда, пайда, кредит, премеш ахараш санна йола хӀал дара категорех пайда эцаро социализма экономика капитализма экономикана гаргакхуол яхаш метткӀаьлошта дуцаш хилар. Цунца капитализма гӀулакха хилкъаш Ӏехаде гӀерт цуна чулатта дийнараш. Цу тӀа а из боккъонца саккхеташ чу а болаш декха да, хӀанз аьлча цар шоаш а дика кхетаду, уж белгалъяьха социализма экономически категореш уллача йолча капитализма категорешта юкъе спаленнен лаьттанен юкъе миссех никъ йоалдаш хилар.

Буржуазни строй йолча хана ахча, мах, пайда, процент, премеш къахьегамхошта хийцца эксплуатаци ярен цӀакка а бузартбоаца капиталисташ бӀаьхий барен инструменташ я. Производства средствашта чоал лер общественни доалахье йолчеш саго сага эксплуатаци ярга кхы юха а доагӀаргхоацаш дӀалаьккхачен социалистически строе уж экономически инструментийн толаме пайда оцаш я халкъа материальни хьал-торок культурен цахаттлаш айяр духьа.

Капитализмана гарга боарам боацаш йоккха совле шийга йолаш йолча социализмана кирагӀъьначa историчесни хӀамай лоархӀам тахан деррагача дуненна бовзаш ба, хӀаьта цар дерригача адамашта хьалхашка шаьра бӀаргагуш хьахьвох Советски паччахьалкхен эшабйурргбоаш ник цун 50 шу дузача сийлахьча юбилеен шера. Ленински партена гоццахьа айхха кхоттаденна долаш а тоххамах чакхдаьннача цун кулгалца а советски халкъо тебалу кхоллаенча къахьегамера шийй творчески низаш, лоррагӀа на доалаш дӀахьаллашкахьа доза ду коммунизм йиза котъяккхарга.

И. ПУСТОВАЛОВ,
экономически Ӏилмай кандидат, СССР Ӏилмай Академе экономика Институто совхозагӀа шена Ӏилмай белхло.

ДОГ ГlОЗДОАККХА ИСКУССТВО

ГРОЗНЕРЧА республикански изобразительни искусствай музее хьайийлла йолча Гlаччахкалахен Эрмитажа фондашкара хьахержа экспонаташ а йолаш йолча выставко хьахьокх фламандски голландски художникашта XVII-ча бlаьшерано карагlдаьннараш.

Выставка хьалхара раздел еврига малхбузеневропейски живопись дlахо дегlайоалавра боккхача поарзlаме хиннача Фландрий искусствана хетаь я.

XVII бlаьшерано фламандски искусство тоалуптa тоьал доккхача даькъа къаьнарча нидерландски мастераша карагlдаьннараше вlаштlехьдаьккха дар.

Фландрие къаман живописа школе тоаллар эггара хьалха Питер Пауль Рубенса (1577 — 1640 шш.) цlераца дувзаденна де. Мелла хиле а цун низ болча таланто елиями ю цу хана баьхача берригаш а хlана бац аьнна болча фламандски художникашта.

Рубенса произведеней тематика lалаьмате дукха бе-бе я. Цо язъю исторически, мифологически, дыний композицеш, чарахье ахар, тlом бар, пейзажаш, портреташ, цхьабекъда, жанр моллагlа тайпа иле е, художнико кертера терко яр массаза а сег ва, шек цо воалаш теш из низех дайм хестаду цо цун низи хозали.

Рубенса творчество цун мастерсна кхоачашбаьча, сийлахь-воккхача мастера къахьегаш хьакхелла тайп - тайпара жанраш гойташ болча биъ балхаца хьахьокхай выставка («Зlамига Христоси Иоани Крестители», «Генрих IV-чун портрет», «Тlома аллегори», «Полководец юзе цlахзхаяр»).

Рубенса ученики гlончен хинна Антонис ван Дейк (1599 — 1641) дукхагlча даькъа портреташ яздеш хиннав, персонажий характеристика къаьгга ший тайпара йоккхача гоьалца язъьи произведенеш я. (Маlача сага портрет», «Барона ван Беммала портрет»).

Якоб Иорданс (1593 — 1678) Рубенса ученик хиннавац цун хана ваьхача гениальни художника, шено йоацаш, цунна тоьал чlоагlа влияни хьале а, дукхаза а цар цхьана боля бъ хилар ховш доле а.

Из ништа дале а, къаьстта ший тайпара хинней Иорданса творчество. Цу искусстве шийна эггара хьалхе уйла тlеоз боккъоца долаш дар, кердадар, бакъдар цо хьоацаш хинне хиларца.

Иорданса, Рубенса а санна, тайп тайпарча жанреш бу бола, хlаьта а белгалдаккха дезе бытовой живописо цун творчествана юкъе керттера моттиг лоацаш хилар.

Выставке хьокха оттадаьча Иорданса диллача «Беза дезаре» яхача сурте тlара даьхача копешия ший жанрови произведеней персонажашта чlоагlа тара йола реалистически образаш хьахьоккхай художнико.

Дуне кхетадарга диллана Рубенса таргагlа вола натюрморта воккха мастер хиннав цу жанраз бола баьча фламандски художникашта керта лаьтта Франс Снейерс (1579 — 1657).

Фламандски искусствера из лостам выставке хьахьекхаб Снейерса школена хьбаьча «Жlеяеши цициг» яхача балхаца а хlаьта иштта гlеьаргlо хиннача мастерий произведенешца а (Снейерс «Натюрморт зlийкаца», Верендаль «Сома юкъера Помоней бюст»).

Фламандски живописа раздел чакхйоал къаман искусство тишьеннача хана язъьна массазаръар санна йолча произведенаць — хьалхагlа дlаяхача ханара реалистически традицеш хlана цlаиьвина дlаьннача Бесхоя аллегореце.

Революционни чувсема хьалача шерал тlехьагlа XVII-гlа бlаьшерв макке экономически, политически, культурни вахар низ болеш айденна за яр Голландена. Цхьабаньда, Голланде исторе цу кдешоча бlаьшерено» хьахелмача хlамеех эггара маьхеrlа яр къаман реалистически живопись.

Дьна идеологе доалах мукъабаьнна голландски художникаш гонахьера бахь доле хlамаш шоаш мадарра масса оагlоральарча шоай диззача вахарца хьахьуьаха болабелар.

Живописа тематически гомаш цlенхха а цо хиннача тайпара шердалар. Сеги цун вахари, вахе моттиг а цlагlа лелаю хlамаш а, даьхенара lалами цун cовгlаташи, хьайбай а лаьттах тlайсавлача хlамай а дуне — из долле хlама лоархlаме а голландски художникие уйла тlаозаш а дар.

Жанрови живопись цу ханара голландски общества тlара дендара вахар мел шара чулацам хьахьоккхаш йолча геттара бе-бечa произведенешца хьахьекхай выставке. Укхаза а юртарча вахара (Дрохслот «Пейзаж»), берий вахара (Моленар «Берий цlай») массови сценаш а, къаьст-къаьста вука наька образаш а (Стомер «Бе кlерам боалла йоккха саг»), городерча улиций вахар а (Виктора «Баьнна пела векарь»).

Пейзажистий произведенаша а иштта хьахьокх цу хане голландски искусстве хинна тайп-тайпара лостамаш. Выставке ба голландски къаман пейзаша боккхагlа болча мастерех цхьанне — Гойена боль а («Сэвенингенера берд») хlаьта иштта чlоагlа тара язъь Бевврстратена произведенеш е.

Тlехьагlорча хана голландски пейзаж дегlа миета цаь гургда Дюбуа, Гоббема, Асселайна балхаш тlара.

Рики Кальфри санна болча мастерий натюрморташа а иштта белгалйоах из жанр дегlоахара тайп-тайпара этапаш.

Голландций портретин творчество хьахьоккхаш йолча произведенешта юкъера белгалдаха дезе Кайзера, Миревельта, Флинта балхаш.

Голланде реалистически живописа прогрессивни белгалонеш къаьстта дика хьахьекхай голландски гений хиона цо lаш, дунен искусства ганаех а хиннена Рембрандта (1606—1669) творчество.

Геттара бе-бе йолча Рембрандта творчествана юкъа поарзlамагlара моттиг лоац портрето. Рембрандта портреташ белгалдоал бакъдар эггара чlоагlагlа гойташ а образа психологически оагlув кlоаргга хьаеллаш а хиларца. Рембрандта творчество выставке хьахьекхай дукхьал хетаргахьа «Бийсанара ве» ьнна цlи ення йолча художника произведенеца а хlаьта иштта цун ученикий цун веррагlа боагlарий дукхача балхешца а — «Корага агlа иза лаьсагь, «Маlача сага портрет», «Килмале».

XVII-ча бlаьшеренара Голланде живопись бlарчча хьайцача дунен искусства ганза цу дилле маьхера даькъа дар.

Голландски мастерашта карагlдаьннача реалистически Шамаех пайда эцаш хиннад дlахорча бlаьшеренашка хьалха латташи прогрессивни мел доле художественни низаш.

И. СМОЛЬСКАЯ,
Эрмитажа бешкагlа бола lилман болхло.

ПОЭЗИ ЕЗАРАША ЧlОАГlА РАЬЗА ХИНЗА ТlАНЙИЦАД

Поэзи езараша чlоагlа раьза хинна тlанйицад укх шера керда араяьнна доладенна «Къоначча поэта библиотечка» яха стихай зlамига книжкаш. Цу сборникай дукхагlа болча авторий хьалхара сборник да из. Дуккха зизан, Нохч-Гlалгlай книжни издательствас уж араяхарца lалаьмате дика гlуллакх даь хилар. Цхьа-дале, къоначча поэташта чlоагlа поарзlаме да из, хlаьта поэзи езараша а тихагlа боьзаргба хlана вай къона поэтащ.

Хlанз укх сахьата арадаьнна книжкаш тезашка долаш да Хь. Сатуева «Лаьчиний бер», А. Мякиева «Лун ахерах», И. Минтяка «Шовда», М. Дикаева «Доге сан доге» яха стихай сборникаш. Дукха ха ялале кхьа царна тlакхетаргха Ж. Албакова «Наьна кулгаш» яха книжка а. Дерригa укх шера уж араяхала лерхl кхы а пхь автора.

Вай общества юкъе lаьдал а хила хlазтал моллагlа ший хьалхара керда хlама дlадолаяча сага, из къона хилча, хlаьта боккхагlчар, кхаьльосташа яхь даьккхал бувцаш, дог айдеш лела хош валаш. Къаьстта лоархlаме да уж дешаш къоначча поэта. Бакъда, из дерригa вай издательства диллелча е ца хоза санна хет уж сборникаш хьа бе дехкача. Мичча бесса дале а хьа кера а теха шоашта тlеда из дlадаьлча кхы сагота на хьтначча тара ба уж книжкаш кийчдаьраш. Цу даь сборника юкъе дуккьала: цхьан И. Минтяка сборника тlа лоаша дуви автора вахарах лаьца (из а хьалхарча беттагарга чухлахьарча оагlо тlа. Дерригa алаяш тlехахьа хьатlа а даьша телхад книжка сибат). Бакъда, укхаза а дац цун поэзех лаьца цхьа дош. Вокх сборникашта из а дац.

Дешарий хо бозам хургба аьнна хет А. Мякиев, Х. Сатуев, М. Дикаев малагlб, фу деш ба, мичча хана дена кхаеш ба. «Молодая гвардия» яхача издательстве арадувлаш да «Кержача лирика библиотечка» яха стихай зlамига книжкаш. Хlанз вай издательствас арахеда йолаь «Къоначча поэта библиотечка» цунна тарра араха еш я. Бакъда вай издательства болхлоша зийвадан эггара лоархlамегlдар. Мала хургва хlанз дешараште юкъе Сергей Есенин, Степан Щипачев, Сильва Капутикян санна бола поэташ ца бовзаш? Хlаьта а «Молодая гвардия» издательства арахийцача цар а кхача поэтий а сборникаш тlа лоаппа цхьан-шин оагlо тlа дувц цар творчествах, вахарех лаьца. Из чlоагlа лоархlаме да книжкаш дешараштa а поэташта шоашта а. Цу гlуллакха уйла е еза Нохч-Гlалгlай книжни издательствас.

Цхьаькха а де арадаьнначa книжканара бозам лаьгlбеш доле хlама. Царех моллагlа книжка хьадийллача цу сахьате хетаргь хьахат ца тоьаш стихаш еррнаш а вlашагlхеттача санна. Кхыметтел хьалхарча оагlо тlа лакхе йита еза моттиг а яц цхьадолча сборникашка.

Доккха совгlат хиннах цу книжкаех уж дешараштa, поэташта. Дикa лар из совгlат вай дийцараш санна «къахьадараш» юкъе доацаш хилча.

КЪАХЬАДАР А МЕРЗАДАР А ЦХЬАНА

РЕПЛИКА

М. ЗЯЗИКОВА.

Сага унахцlено бахьан...

Цхьа ший тайпара хьежаш сагла хетар цу lуйрйиа малх Горданова Фаьйна. Иштта хила а таралера из. Грозненски медицински училище лайна йисте а яьккха Наьсарен районни больнице балха хьожайир из.

Падъахар кхы а чlоагlделар терапевтически отделене медсестрала хьожайча. Шаболабелар къоначча гlалгlай йийй къахьегама шекъ. Из юххьанца дена тахханалца сий долаш а ба.

Унахоех дот лазаш, царна лезаар фуд а хоши дарба деш а гlалгlай къона йоl районни больница терапевтически отделени медсестра Горданова Фая.

Хlаьта цхьа Фая-мара ецнй районни больница юкъерча а лохерча а медицински персонала юкъе иштта сийлена къахьегаш. Районни больнице болх беш юоатхьанел совгlа лохерея бlаьнел совгlа юкъерен медицински болхло из. Боккхача лоархlаме ба цар бу болх. Из дика кхетале йиш я деника а бийсанна а хьинаре цар беш болча балхага хьежача.

Тхо больнице кхаьчача хана чlоагlа сатийна яр берий палаташка. Хlанз бераш тхьовсаль lо а дукхадаь цхьанца хlама деш йоаллар ения йола Хамхоева Юля. Цхьайтта а тхьо а бер хул берий отделене кованой тоашпа а боацаш намогаш лелаш ухваш.

Цхьабакъда, Юля массаза нана а хиле дlаотт царна. Бер больнице хьахьача шийхо ди даьшначул тlехьагlа сагот делга фуд а хан царна. Масса а хана цlенлийна, кlаьда марха делле хьоаст по бер.

Цулхьа дукхагlа долчар нана а оал цох. Хlаьта хийрза а дийрза бер цlалугача хана цар даьшаншоннеша баркал алараl совгlа шоай пашийна марlа а ийкхе дlадаха а ца тутам хул бер.

Юлайна шийна кхы хlача а дезаш еласнна бера юхь бlаргайча. Цох кхачам хул цунна.

Дукха дика хlамаш да районни больница белалоех дувца йиш йолаш.

Безаме еласлав Лиза тахан даз фу кийчдаьз lа, аьнна хьаттача. Духхьал цу елаллаpо хьахьекхар из безаме, lимерза саг йолга.

Вopхl шу хьалха районни больница етлове балха ера Гамурзиева Лиза. Цу хана бlехъенна пхьегlаш юлаш а иштта кхьдола гlулакхаш деш а яр из. Хlаьта хlанз Лиза повар я. Моллагlа йола повар яц из.

Цlаккха а моттиг ийсъеннаяц Лизас чам боаш е ший хаина хьа доацаш дa хlама кийчдаь. Цкъаза ла хlама хьакойчде кхоачам хилдал продукташ ца хилча фуннах дийа д лахо, корадийа лаа хlама кийчду.

Ше а чlоагlа хуадаеннай Наьсарен районни больница. Кхо шу хьалха укх чу хинна сурт дуккхьоттаргдац хlанз унахошта а е царна тlехьабаьхкарашта а. Шеначa палаташка цlена метта маргтел я, ший хаунаьа унахошка хьожаш лораш ба. Хlаьта лохера а юкъера а медицински болхлой вскар масса хана кийча ба унахошта оаpлагlдала. Хlаьта хlанз медучилища а яьккха кхы а пхи саг—йиъ фельдшерий пал медсестрал баьхаб. Из дика йиа ба.

Цул совгlа дукха па соеш хьаелларйоала я 30 сага лаьрхlа керда инфекционни отделени. Цу гlулакхо дика паргlата йоккхаргьа больница.

Вай лакхе дийцав районни больнице болх беш вола массех саг. Цар мугlарех ва ала йиш йолаш ва клинически лаборант волв Цуров Мухьмад, терапевтически отделене санитаркаш бола Маргхиевгlар Тамарех Забрати, берий отделене медсестра Ганижева Зоя, иштта кхыбараш а.

Сага унахцlено лораеча доккха лакхьа лоац юкъерча а лохерча а медицински болхлоша. Цудухьа оал царна наха доккха баркал.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

СПОРТ

Яхьаш чакхъяьлар

Спортивни хьахьехьара йоккха событе хилар укх деношка Грознее С. Орджоникидзе цlерагlча стадиона дlа дийнаьа дlайихьар «Спартака» ДСО Центральни Совета яlгача атлетика Ерригсоюзни яхь. Вай мехка союзни а автономни а республикашкара гулвенна шу бlаь совгlа спортсмен хилар цу яхье закъа доаций.

Сантьердаме хилар невкъарленаш эша а еш 80 метр улаш кхаянаха юкъе хинна ях. Цига хоттьалар москвичка Т. Зайцева. Цуo за 10,9 секунд. СССР-а спорта мастера норма кхоачашйир цо цу яхье. Лакхалла кхуссалуш хоттьалар Львовера М. Кроум (170 сантиметр). Ядро кхоссача хоттьалар москвичка Г. Некрасова (16 метр 2 сантиметр). Хlаьта яlгача атлетикина шие тайпах яхье яьппачa М. Сизикова ерригаш дlалаьохlачa 4779 очко а дlаккха тукен халкъашта юкъерча класса спорта мастера норма кхоачашйир.

Эстафете дика къахтамаш гойтар Москверча команда. Шоллагlа моттиг РСФСР-а командага кхаьчар.

Спорта 22 тайпах яр чаlача наха юкъе хинна яхьаш. Россе вийнав В. Андреев 10,3 секундa 100 метр ведар. Пхи эзар метр улаш 15 минути 18 секунди мара йоаллаш РСФСР-а векала В. Иванова.

Дуйхал дукха йиш яр тайп-тайпара спорта тайпах укх яхьашка кхотйийначарех. Хlаьта командин начетага диллача хьалхарча группе хьалгара моттиг РСФСР-а барт тайпача командага кхаьчар, шоллагlча моттиге Москва я, кхоалагlча — Украина. Шоллагlча группе хьалхаре моттиг Грузински командагех, шоллагlъар Киргизегех кхаьчар.

Хlанз ер яхьаш йистеяьнна йоалаш Нальчике а баха цига сбораш ерзья спортсменаша. Тlаккха сентябрь беттa Ереване ВЦСПС-а хьалхара моттигаш яхара яхьаш хургья. Хlаьта 23-ча августе дlаьнха а хьоьший тlаьца кийчлуш я вай республика. Укхаза дlахьоргье «Труд» ДСО Центральни Совета яlгача атлетика Ерригсоюзни яхьаш.

О. НИКОЛАЕВ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гlоллен Грознее хувцалуш моргаш а йолаш, юкъ-юкъе доацлача хана догlаш а делхаш, ди а къувкъаш ха лотта мегаш я. Мух малхбузехьара цхьаза лаьгlа, тlаккха гlаьхьа хьекхаргба. Температура республике гlолла бийсанна 14 — 19 градуси дийнахьа 25 —30 градуси, хlаьта Грозне бийсанна 17—19 градуси дийнахьа 27—29 градуси йlоахал а йолаш хила мег.

20-чеи 21-чеи августе хувцалуш моргаш хургья, лоацача хана догlаш дилхаргда, цхьацанахьа дикка дукха а делхаш, дикъувкъаргда, пхьаьманахьа йоккха йовлам хургья. Мух тайп-тайпача оагlонашкахьара цхьаза лаьгlа, тlаккха гlаьхьа хьекхаш хила мег. Температура бийсанна 13 — 18 градуси дийнахьа 22 — 27 градуси йlоахал а йолаш хила тарлу.

Метеостанци.

ХlАМА ХА ЛОВРАШТА

КАРАlОМАБАЬ КИТ ЯХА ЧКЪАЬРА

Шиъ, кхоъ, пиъ, юхера а ворхl метр урагlтоссалу lаьржа лепа догl. Из иштта да нагахьа санна оагlонгатьера къежана. Хlаьта тlера lотlахьежача гушъар шорра елаенна, ах бlаь гаргарча пхи сантиметр йlаьхача цергаша ега баге я. Баге хьийдда тlайода рее тlа оагlонча сага кулга, тlаккха цо массаж пхьандарг кхосс цу чу. Баге вlашхайода, хlаьта Макапуу яха кит чкъаьра хи чу lо а кхош.

Зоккх бaз йиш я кит яха чкъаьра тоссабала миштa кийчлу зуеш. Хьалхагlа шарра массехк га боаккхa, бадар дукъа «маибале» санна, тlаккха хилара массехк метр лакха хьаьатоссалу, пхьандаргаш бе доаьха тренер леттача моттиге кхача бустем а боаккхаш. Цул тlехьагlа вархl-йис метр кlоарга юха lочуболда, тlаккха, цигара масса хьийдда хилара аратоссалу.

Цхьа шу хьалха Гаваjски гlайранашта юккара пайда «фальшиви касатккаш» яхача а, кхыча тайпара, синош довга кит яха чкъьорий вьле цlи йоаххана фух бола кхел чкъаьра кlена Гонолулурча, океанера седкъа бе.

Массаза а яхар мо кит яха чкъаьра хала lомапу кортамукъа цо кила. хlаьта Макапуу океанарaга дlаlаьма бола ер шарал дукхагlа за а яйшар.

Дельфинаш а санна, хи тlа гlолла лезазара тlера де касаткаш. Макапуух йоалла из оемал терийл а я, из lомабе болабеннаб дрессировщикаш. Тренер, сабкаре тlа-тlа лаккагlча а воалаш, урагlьилаш, хlаьта кит яха чкъаьра а, шийна дукха безача чамерча кхачанна — пхьандаргашта тlакхача а гlерташ, цукхна тlехьа тlа-тlа лекхагlа урагlтувсабеннаб. Ше lомабе болобаь ялх кlиpa даьлча Макапуу, даим а иштта тувсалуш ше хинча санна, урагlтувсабала баьнаб.

Юккара а «дунен рекорд» оттаьянкай: тоссабенна ворхl метр лакка! Макапуунна шийна-м ше дар фуд мичча воа: из-м кийча ма бий шийна дукхабезача чамерча кхачанна тlаккхача бус а дийнахь а урагlтувсабала. Цхьа «балха дийнахьа» тхьаь килограммага кхаччан пхьандаргаш диэ боал из.

НИАГАРСКИ КХУРКХОЛГ СОЦАБАР

1966 шера 11 ноябра нийсса ах бийса яьлча сапераша рубильникаш тlа а теттер, lуйранга даьнча lалаьмате боккхача Ниагарски кхурлкхолгах нийсагlа аьлча — цун американски даькъех моллагlа а яхар санна доле хи тоатолг хинна дlа а эттар. Хьалха, дукха а миллеш гаьнара бlаргагу морх а гlерттаеш, хlара секунда 6 эзар тонн хий кхлаухийтaш хиннaчa хlана поадам боацаш йола хи кlежилгаш lочуухар.

Ниагара соцабаро цхьа ший тайпара тlера дlалостабир цlи хезача lалама тамаша тlаэтта кхерам. Гlулакх миштад аьлча, Ниагарски кхурлкхолг сихбенна тlехьашкь бувлаш патт. Хlаьта из кхуркхолг-м дукха а шераш хьалха дена пайда бу предприятие хинна дlа мо эттабий цун цхьан берда йистен дай боача американцашта а санна, иштта вокхан дай болча конадцашта а. Даьча бустамаша хьахьекхад кхуркхолг хlара шера, бух сакха а пуш, цхьа метр гаргата кllехьашчабувлаша хилари, хlаьта ше болча хане дена из 11 километр тlехьашкабьлина хилари. 1931 шера эггара кьолхара авари хилар Ниагарски «предприятие» — дерригa доккха хий шийна тlагlолла чу а деттагуш, акка мха лаба ийккхар. Массехк итт шера чухья геттара ейна дlаина мег Ниагарски тамаш из дlа-са даьржа хи гечош а хинна дlаотта мег.

Пайде бу тамаш кlалхарьанкхар дукъа цу кхуркхолга ремонт ега вьрхl. Керттерча кхуркхолгагара цхьа миль гlана, Хорсщу-Фолс яхача моттиге хьалйоргl lалаьмате йоккха бетонни ковнаlараш. Цар ковкъостаца вlаштlехьдаьлар деррига ший американски бердагара канадски бердагахьа дlадуллинга. Хlаьта 11 ноябре бийсена юккъе зкжийтачул тlехьагlа кхуркхолга американски даькъе дlа а къейладер. Геологашеи геодезисташеи кхуркхолга дукъе тlара породай пробаш ийцар. Даьча тохкамех гунаденнараш дlахайтар лаьрхlа цу гlулакха вlашагlъаллача комиссега, хlаьта цо кьоаста а дергда кхуркхолг кlалхарбоаккхалургба а боаккхалургбац.

Цхьабакъда, дергдар юхера а къоастадаь даларга цо а кьонаш. кхуркхолг ханна «дlакъайлае» лоаттабаьча цу ворхl сахьата чулла болалоше бульдозерашца башха йоккхе а йоацаш йола косметически ремонт йир Ниагарс муц толхаду ира дербалаш юстаряьхар, пхо шаьрйир. Йорт сахьат даьннечул тlехьагlа цlена ракета дlахайтар лакхедьа шлюзаш юха а хьеллар, хlаьта цул тlехьагlа цхьа сахьат даьннача гlолла Ниагарски кхуркхолг хьалха а санна чlоагlа «болх бе» бола а белар.

* * *

Цхьа, ше зоорадлнике болх беш воаллаш, индийски зоолога доктора Уман Глагула металлически кхагаштах йолла къега доттo зlы дlахьечхаяр Бутан яха цlи йолча орангутангa (саса сибатера маймалга).

Маймал, из ше чlоагlа теркалъелга а гойташ, пунна гаргагlа дlатlаьдахалар. Глагула, из зlы кхя миштa от тlа а хьехя, хено тхьовротах хьаьхалар из. Гlаддаха чlоагlа хьекхана орангутана хьа а ийша, чекха ший кач тоессар зlы, цул тlехьагlа юстто лаьттача ший фух дерашта курал а ен дlагlаддазтар. По порех хlаразар книга чу хьежийтадар.

Глагула эксперимент чоалханегlа е лаьрхlар.

Бутана халу lо а хайна, цо кхага «зайчик» тlахьожаьш ноккара мехай цулара хаоза ноккаре lуга. Чlаьгlачи сердалo бlарга доадь ноккана мозий дайлла дlазахал. Бутана чlоагlа эуош хиннад из хlама. Юхьаша мекьо, цул тlехьагlа оолагlа зем а боахош, сего даьр де гlийртая из. Юххера а цун ший а вlаштlехьдаьппад «зайчикана» ноккара мозай лелха а даь, моаз долча тlаккхара.

Массехк бутт баьннача гlолла lалахко юха а заповеднике кхаьча орангутана, из вайза а пайза, лораде хьена къорга чу ше дlадоалла хинна къа хьа а ийна. Глагулага яикх зlы-хьекхаб, тlаккха, боккьала башхача ноккарий лелаеча санна, цу чура моаз а дькхад...

М. ГАЙГУЛИНА.

НАХА МАЙМАЛАШЦА ЛЕЛАДЕР МАЙМАЛАША НАХАЦА А ЛЕЛАДАЬД

Пуэрторикански тропически медицина институтa болхлоша цхьа ший тайпара терк/ме зеш боккха хиннаб. Институтa кхо болхло цхьа хо язмiна аьнна Джунглешка вахa вахно, цоши массаза а кулоиш долча lаламa хьаланка маймалаша деиндар доза духьа. Цlенна беттел моллагlъар а санна йола бlанe хиннад цар.

Зоологически беша ухача наха делладер море хlана бац аьнна хиннад маймалаша леладьар а. Маймалаш хьалхагlа чlоагlа теркал а беш нахага хьежаш хиннад, цул тlехьагlа чоалдийтача боаcа аьшка-сиррашта юкъе гlалла бананаш дlа чу а кхуйлаеш, уж lехабеш хиннаб цар.

НАЛАШ ЧУХЬИЛХАД

Бlаьстий lаьржа денача Дунайс дагадоацар дахд боккха йоацаша Апатин яхача югославски городилге бахача наха: акха хьаксарe чухьйлхад городе. Хох кlалхарйоала гlийрта хьаккхарч, шуа-йистерча эрэ юкъера пайда, города улицашка лхай, баха нах лехха а беш. Цхьоагагlа ваз тlабахийта духьалбаьннача зородер шр юккера а мукъальккхай шоай город.

Вьетнама халкъаца барт-цхьоагlо йолаш

МОСКВА. Кортамукъе ший лоlамеп холара тlехьа къовсам лоттабеча вьетнамски халкъаца барт-цхьоагlо хилара дешаш дар хозаш химаппаратура завода — советско-вьетнамски доттагlлен Общества коллективни члена болхлой гlулакхерча наьхеи митинге.

Советско - вьетнамски доттагlлен месячника хетаьль митинг хьоелхаш гулбенначарий цlерагlа партбюро секретара В. В. Фалина агlалех протест хlайкабир Къулбехьен-Малдбоалeн Азе США-е дlаьлош йолча агрессена духьале.

Гулбеннарошa безаме тlайийнача СССР-ерча ДРВ шоллагlча посла Нгуен Тана митинга къамаьл дир. По аьлар. Советски Союзо кхача социалистически мехкашеи хьалкьпаш дола вьетнамски халкъ дазза котдалалаьд къовсам лоаттабе дага да.

* * *

«Вьетнама тlера кулгаш дlадаьхl» «Даькъала хийла турпаль Вьетнамlа», «Эхь, да американски агрессорашта!» — иштта лозунгаш чахкъьлар Московски кислородни машиностроение заводе дукха нах юкъе болаш хинна митинг.

Сона сайна бlаргалйинад, аьлар дукъа за йоаипаш ДРВ-е хиначa слесара В. Д. Путинцева, мишта ше кхо ва деши турпален къахьег вьетнамски халкъо, американски империалисташа йохаь даьбаши шоссейни новкъаши юхаметтаоттадеш. Вай чlоагlа духьал да американски агрессораша вьетнамски лаьтта лелаечоа.

Митинге къамаьл дир Къулбехьен Вьетнам мукъалаккхара Къаман фронта СССР-е хадама йолча викала декхараш кхоачашдеча До Хыу Те. Цо дег чура баркал аьлар КПСС Центральни Комитета, Советски правительствана, халкъа, вьетнамски халкъ из американски агрессоpашна лоаттабеча къовсаме хьалхоашаш хиларах.

* * *

БАКУ. Укхаза хилар къовсам лоаттабеча Вьетнамаца барт-цхьоагlо хилара хетаь Азербайджана столица общественноста юкъара городской собрани.

Тlайийнача резолюце тlа Баку къахьегамхоша хьалийхар США правительствагара Къулбехьен Вьетнама территоре тlара lалаьмате чекха эскар аракхаьхари ДРВ-ана бомбаш еттига сенатара.

* * *

НЬЮ-ЙОРК. «США Вьетнама чура гlулакхашта юкъелехар бакъахьа дерхlа йиш болаш дац. Хlара ди масcaза доал дикагlа кхеталеш да Вьетнаме американски эскар мел долча хана цун проблемаш къовсте йиш ца хилар». Иштта дувцаш яздаь «Рампартс» яхача журнала тlехьхьарча номер тlа доазол дехьарча «хашара корпусе», США информационни агентстве. Вашингтона кхача пропагандистски ведомстваша гlулакх дeш хиннача бlаьш болча американцаша.

Тхо духьал да Вьетнамски тlема, йоаз цар захьоле тlа, хlана аьлча, цо цу мохк бохабеннаь, США-е Сайгонера мохк бехкарий режим хьалдоацаяь, тlема США чура проблемаш къоастаургйоацача йоахацаь.

Азе, Африка, Латински Америка 52 мехкара Дай - мехка цlанеча 659 сага дlалех Вьетнамера американски эскар арадаккхар.

* * *

ВАШИНГТОН. Къулбехьен Вьетнама чура гlулакхашта юкъе ийкхача США-е гlалат даьл, аьлар пресс-конференце Мичигана штата губернатора Джордж Ромни. Къинабоеда Вьетнама американски самолеташа бомбаш еттара духьал къамаьл дир цо.

Хьагlазоагlача шера хургдоча торжаманка республикански партегара президенталла кандидата тешнаме оттаве таллургдоча кандидатех ца lорхl Д. Ромни.

* * *

ТОКИО. «Вьетнама машар» яхача японски комитетага укх деношка цхьа моллагlа зоанд письмо дера. Шерача конвертa чу доаллар армалгъей ши карточка. Цхьанне тlа язьдаь: Леонардо Броди, г. Нью-Йорке ра ва. 1946 шера ваь. вокха тlа— Родин Робинсон. 1943 шера ваь, Сан-Франциско. Йитача телеграмма тlа йоахар: деза японски доттагlий, оаза призывной карточкаш хайтe ваьна Вьетнаме латтача американски тlема духьал оаш лоаттабеча къовсама тхоаш тlехьа хилар дlахайтаяш. Оаха дех шугара тхо цу тlема духьал хилар белгалдоаккхаш уж доагадар. Адамий хила йиш йоацaча бойнена дукъалдарча шун къовсаме оаш толчаш вахар доа тхова.

Американски кагийча наьха призывной карточкаш доагалергда 1965 шера хинaча японски къахьегамхой сериатюкъара тlема дукъаларча стачка да тlакхоачаш 21 октябре берригача нехка хургйоача тlема дукъаларча митингех цхьан митинге.

(ТАСС).

ФРГ-е ДУКХА БОЛХЛОЙ БАЛХАРА ДlАБАХАР

БОНН, 17 август. (ТАСС). ФРГ-а металлургически промышленноста дукха нах балхара дlабоах. Металлистий профсоюзо баьча хоамах, 1966 шера июнь беттагара 1967 шера июне кхаччанца йолча хана промышленноста цу дакъа тlеравалаш 30625 болхло, хlаьта иштта 3500 инженери гlуллакхара саги.

Металлистий профсоюзо белгалдоаьх, металлургически промышленноста дlахо а дукха нах балхара дlабахаргахилар.

Доазол дехьара

ДИКТАТУРАНА ДУХЬАЛЕ ЕЛГА ГРЕЦЕ ЛАКХЛУШ ЛАТТ

БЕЛГРАД, 17 август. (ТАСС). Греческий цаl йолча демократически аьрдехьарча партe (ЭДА) доазол дехьара бoарпоса ший членаш тlаьхех вlашагlкхотгабадара. Грецерча военни диктатурана духьал къовсам лоаттабеча ерригача организацешкарча патриотех дlакхетара, диктатурана духьал къовсам лоаттабеш комитетaш бу болх хьаллацава, хlаьта хlанз йоацача моттигашка уж тайпа комитеташ кхоара я. ТАНЮГ яхача агентства «Вакъдолчун оаз» яхача греческий радиостанце ега передачага гlолла хьаэйт, цо заявлени йий 10-ча августе Франкфурте хиначa совещание гулбеннача ЭДА парте хьалхе лелаяра викалаша кхоам. Заявлене тlа белгалдоаккх Грецерча военни диктатурана духьалара болам лакхлуш хилар. Совещане хержар Малхбузен Европана йола комитет.

ЧССР. Эксплуатаце дlаеннай Мелник яхача городa юхе Лабии Витавеи яха хий вlашагlкхетача къаьлеш лаьтта Витавски иригационни система. 5 эзар гектар сов гlа доача бериаторча аьтта хий дехкаргда насосни бlаь станце.

СУРТА ТlА: насосни станции цаl. ЧТК—ТАСС сурт.

ЗАМБЕЗЕ КЪУХЬА

КАИР. 17 август. (ТАСС). Август бетта юкъе дена Замбези яхача доачa хин къухьа хадавза доаккхай тlемаш латт Зимбабве яхача африкански халкъа Союза (ЗАПУ) бlудоштех родезийски расистий эскара доакъоштех юкъе. Къаьстта къиза тlемаш хилар 11-чеи 14-чеи августе. Цунах дувц укхаза дlальржача ЗАПУ Каирерча представительства заявлене тlа.

Цу тlем тlа родезийски расисташ шерра тlемна хьаллоац. Къулбехьен-африкански Республика оагlоно. цхьан белгаллоах заявлене тlа. Укх шера март бетта родезийски эскар чlоагlдара Родезе территоре тlа вахьдар 525 къулбехьен - африкански салте Дриз Котценбергея Дала Преториусех хьалхе а лелеш. Замбези яхача хин къухьа балача африкански бахархоех дукха нах боабеча юкъе юкъарчал доацдаш лакъа лоацаш ба уж хlанз.

Заявлене тlа йоах, 13 августа режима самолеташа тlом латтача районе бlухой тера lо а дила тlом соцабара тlахьекаш йола листовкаш чутайсар. Бакъда африкански патриоташ бохабе дагахьа расисташа дача цу гlулакхах хlама хиланзар.

Зимбабве халкъ мукъадаккхара тlехьара къовсам дlахо хьош ба.

Редактора заместитель
А. А. МЯКИЕВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина урам, 11 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-90; редактора зам. 3-30-11; бокхтонгхана секретара—3-34-35; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий—3-42-30; юрта бахамен письмайи отделий — 3-42-38.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-90, зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-35; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-38.

«Грозненский рабочий» издательство типографи, Революции проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05273, Заказ № 3961.